

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง “วิทยุชุมชนกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ที่เสริมประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนทั้ง 24 กลุ่ม โดยผู้ศึกษาได้แบ่งรายละเอียดของเนื้อหาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ประวัติของชุมชน

1.2 บ้านจำรุงในปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 ประวัติ พัฒนาการของวิทยุชุมชน

ส่วนที่ 3 ประวัติองค์กรชุมชน 24 องค์กร

1.2 กลุ่มที่เกิดก่อนวิทยุชุมชน

1.3 3.2 กลุ่มที่เกิดหลังวิทยุชุมชน

ส่วนที่ 4 บทบาทของวิทยุชุมชนบ้านจำรุงในการพัฒนาองค์กรชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านจำรุง

หมู่บ้านจำรุงในอดีตนั้น เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มีประมาณ 30 ครัวเรือน ผู้คนที่มาอยู่อาศัยในช่วงแรก ๆ นั้นได้อพยพมาจากบริเวณชายทะเล โดยเป็นการย้ายถิ่นฐานเพื่อหาที่ทำกินใหม่ ย้ายจากที่เดิมมาประมาณ 4 กิโลเมตร มุ่งหน้ามาหาทางทิศตะวันตก ข้ามทุ่งนาป่าดิบ และเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านป่าไร่” ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่ทำกินในการทำไร่ ทำนา จะเห็นได้จากที่ดินบริเวณหน้าวัดจำรุง ซึ่งพื้นดินดังกล่าวมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมขังตลอดปี ชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “จำรุง” ซึ่งเป็นภาษาถิ่นของคนของ จึงกลายเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกติดกันมา คำว่าจำรุงหมายถึง ปากช่องทางน้ำไหลลงทุ่ง หรือบึง แต่ต่อมาเพี้ยนกลายเป็นคำ

ว่า"จำรุง" ชาวบ้านจำรุงเดิมนั้นมีด้วยกันประมาณ 5 ตระกูลเป็นตระกูลเก่าแก่ที่อยู่มาก่อน มีตระกูลดีนาน ตระกูลรัตนพงศ์ ตระกูลไกรทอง ตระกูลก่อเกื้อ และตระกูลเจ็จุน

บ้านจำรุงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงประมาณปีพ.ศ. 2510 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทุ่งนาบ้านจำรุง โดยนายหนุ่ม ดีนานซึ่งเป็นหมอแผนโบราณและเป็นผู้นำทางความคิด ได้ซื้อรถไถนาคันแรกเข้ามาในหมู่บ้าน โดยบอกว่าสามารถดูแลได้ง่าย แค่เติมน้ำมันก็ทำงานได้ทั้งวัน จากนั้นรถไถคันที่สองก็ตามมา การนำวัว ควายไปลงแขกไถนาก็เริ่มหายไปจากหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านเริ่มหันมาใช้บริการรถไถนาที่เข้ามารับจ้างมากขึ้น ทุนนิยมเริ่มเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น ในปีพ.ศ. 2529 ควายได้ถูกขายจนหมดไปจากหมู่บ้าน ทุ่งนาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง บนเนินเขาได้มีการทำสวนยางพาราสวนผลไม้มากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสงเคราะห์สวนยางสวนเดิมที่มีลักษณะของสวนผสมมีการปลูกหลายอย่างได้กลายมาเป็นสวนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงอย่างเดียว และทำให้สารเคมีเข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพของชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

ในปีพ.ศ. 2517 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ทำให้หมู่บ้านมีความเจริญมากขึ้น และสิ่งที่ตามมาคือเครื่องใช้ไฟฟ้าเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การศึกษาเริ่มแพร่ขยาย ลูกหลานถูกส่งให้ไปเรียนหนังสือมากยิ่งขึ้น การเชื่อมต่อของภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ในการประกอบอาชีพจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเริ่มชะงักลง วัฒนธรรมประเพณีขาดการสืบทอด คนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ การทำมาหากินเน้นเรื่องของเงินทองเป็นหลัก การพึ่งพากันแบบสมัยก่อนได้ลดน้อยลง ในขนาดที่สภาพของหมู่บ้านจำรุงเริ่มเข้าสู่ทางตัน ก็ได้มีแกนนำของหมู่บ้านกลุ่มหนึ่ง นำโดยครูแฉ่ง ไกรทอง ซึ่งเป็นครูโรงเรียนวัดจำรุง ได้มาพูดคุยปรึกษาเพื่อหาทางออก

ปีพ.ศ. 2529 ผู้ใหญ่เอียด ผลงาม ได้รับการร้องขอจากแกนนำหมู่บ้านให้มารับหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านเพื่อที่จะร่วมแก้ปัญหา จากนั้นเริ่มมีการพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดงบประมาณในการพัฒนาต่าง ๆ ประชาชนขาดการรวมตัวกัน ผู้คนต่างคนต่างอยู่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ในช่วงนี้เองทางราชการได้กำหนดนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า ในปี 2543 กำหนดให้ 4 กระทรวงหลักลงมาช่วยทำงานในพื้นที่ระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ต้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนด เช่น มีส้มทุกหลังคาเรือน มีหอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ มีศูนย์สาธิตการตลาด เป็นต้น หมอบานเย็น ดีนาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีอนามัยบ้านจำรุง ได้ดำเนินการประสานงานนำหลักนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติ โดยมีการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องของการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน

ในปีพ.ศ. 2536 ท่านพระครูประสิทธิ์ถาวรการ (สัมฤทธิ์ พุทธรัทธิโต) เจ้าอาวาสวัดจำรุง และผู้ใหญ่บ้านได้ผลักดันเส้นทางเข้าหมู่บ้านจำรุง 1 เส้นทาง คือ ทางหลวงหมายเลข 3163

โดยไปเชื่อมต่อเส้นทางถนนสายสุนทรภู่ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง ทำให้คนในชุมชนเริ่มเห็นประโยชน์จากการทำงานเป็นหมู่คณะ เกิดการแปรรูปสินค้าทางเกษตรมากขึ้น ต่อมาผู้ใหญ่วิชา พงษ์พุก หมอดวาระลงในปีพ.ศ. 2542 ผู้ใหญ่อุรุรักษ์ ตีนานได้เข้ามาสานงานต่อในช่วงของผู้ใหญ่อุรุรักษ์ ตีนาน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้ง มีการตัดถนนสายหลักของหมู่บ้าน ได้รับงบประมาณในการลาดยางไปเชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิท ปัจจุบันผู้นำของหมู่บ้านจำรุง คือ ผู้ใหญ่ชาติชายเหลือองเจริญ เป็นผู้นำรุ่นที่ 4 ของชุมชนบ้านจำรุง

อาณาเขตของชุมชนบ้านจำรุง

ชุมชนบ้านจำรุง ตั้งอยู่ที่หมู่ 7 ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง หมู่บ้านมีเนื้อที่ทั้งหมด 3,077 ไร่

ทิศเหนือ ติดกับหมู่ที่ 5 บ้านหนองแพงพวย

ทิศใต้ ติดกับหมู่ที่ 2 ตำบลชากโดน

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่ที่ 5 บ้านหนองแพงพวย

ทิศตะวันตก ติดกับหมู่ที่ 4 ตำบลชากโดน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ราบลุ่มมีเนิน เหมาะแก่การทำนาทำสวนผลไม้ เช่น สวนทุเรียน สวนเงาะ สวนมังคุด นอกจากนี้ยังมีสวนยางพาราที่มีคุณภาพอีกด้วย สภาพของดินมีความอุดมสมบูรณ์ ในทุ่งนาดินจะมีลักษณะเป็นดินเหนียวสีดำ ทำนาได้ผลดี สภาพดินบนเนินมีสีแดงมันปู เหมาะแก่การทำสวนผลไม้สวนยางพารา การปลูกบ้านเรือนของชาวบ้านอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยปลูกบริเวณริมทุ่งเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการถางป่าบนเนิน เพื่อทำสวนผลไม้และสวนยางพารา จึงได้ขยายแยกครอบครัวมาปลูกบ้านในสวนผลไม้บนเนินมากขึ้น

ครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะและขนาดของครอบครัวโดยทั่วไป ความสัมพันธ์เป็นแบบลักษณะของครอบครัวขยาย ภายในสมาชิกครอบครัวจะประกอบไปด้วย ปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ ลูกญาติพี่น้อง บางครอบครัวสมาชิกครอบครัวจะไม่ได้อยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน แต่ญาติพี่น้องจะปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียวมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นและปรองดองกัน เวลาที่มีข่าวสารหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านทุกคนก็จะทราบโดยทั่วหน้า และต่างร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมโดยไม่ต้องเอ่ยปากขอความช่วยเหลือ ซึ่งการที่บ้านจำรุงเป็นสังคมแบบเครือญาติก็เป็นการส่งผลดีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

เศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ได้แก่ การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และรับจ้างกรีดยาง รายได้โดยเฉลี่ยของชาวบ้านส่วนใหญ่ประมาณ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน

- ยางพาราที่นิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์ 600 และพันธุ์ TB

- ผลไม้ที่นิยมปลูก ได้แก่ ทุเรียน (พันธุ์หมอนทอง พันธุ์ชะนี พันธุ์กระดุม) ขนุน (พันธุ์ทองประเสริฐ) เงาะ (พันธุ์โรงเรียน) มังคุด

นอกจากอาชีพหลักที่ชาวบ้านทำกันแล้ว อาชีพเสริมที่ชาวบ้านนิยมทำกันคือ การเลี้ยงตะพาบน้ำ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ทุเรียนทอด ขนุนทอด การทำกะปิ น้ำปลา เป็นต้น ชาวบ้านส่วนมากอยู่อย่างพอมีพอกิน มีการส่งเสริมให้ปลูกผักสวนครัวภายในครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่าย แต่ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่มีปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการลงทุนผลผลิตทางการเกษตร ภายในชุมชนได้มีกลุ่มกิจกรรมที่ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีหนี้สิน และยังมีกลุ่มธนาคารชุมชนที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการออมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักคุณค่าของเงิน และไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ประเพณีวัฒนธรรม

คนในบ้านจำรุงนั้นยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการนับถือผี การนับถือผีถือว่าเป็นจิตวิญญาณแบบดั้งเดิมของคนในชุมชนเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า หรือหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ ชาวบ้านเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของผีบรรพบุรุษ ที่คอยให้การดูแลคุ้มครองลูกหลาน มีการทำบุญเลี้ยงผีบรรพบุรุษในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันสงกรานต์ของที่บ้านจำรุงถือว่าเป็นประเพณีที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน โดยจะจัดงานขึ้นที่วัดจำรุง จัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เพื่อความเป็นสิริมงคลและเพื่อความก้าวหน้าในชีวิต นอกจากนี้ก็จะมีการเล่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การเล่นลงผี เช่น ฝึลอบ ฝึกระดิ่ง ฝึส้ม ฝึไซ มีการขนทรายเข้าวัด การสงฆ์น้ำพระ เป็นงานประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

สถาบันการปกครอง

ชุมชนบ้านจำรุงได้คัดเลือกผู้นำด้วยตัวชุมชนเอง โดยได้มีการเลือกตั้งหาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันของบ้านจำรุงคือ นายชาติชาย เหลืองเจริญ มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือ นายชื่น ดินาน และนายวินัย กว่างขวาง เมื่อมีการเดินทางไปอบรมสัมมนาในต่างจังหวัด ก็ได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาเผยแพร่สู่คนในชุมชนและได้นำแนวทางต่าง ๆ มาพัฒนาหมู่บ้านและได้สร้างเครือข่ายให้กับชุมชนบ้านจำรุง เพื่อให้ชุมชนเป็นมีศักยภาพและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญของคนในชุมชนและนอกชุมชน

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ขาดไม่ได้ของชุมชนนี้ คือ ความมีจิตสาธารณะของชาวบ้าน ที่เห็นว่างานพัฒนานั้นเป็นเรื่องของทุกคน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วมต้องการที่จะให้ชุมชนของตนเองเกิดการพัฒนานั้น จะเห็นได้ว่าแกนนำที่เป็นหลักสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการขับเคลื่อนของงานพัฒนานั้น อยู่ที่ตัวผู้นำ ที่มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และยังเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นคนอดทนและเสียสละ มีความซื่อสัตย์ รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน

ชุมชนบ้านจำรุงในปัจจุบัน

บ้านจำรุงเป็นชุมชนขนาดกลาง ที่มีคนอาศัยอยู่ประมาณ 600 กว่าคน เป็นชุมชนที่คนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร ปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ จึงทำให้เมื่อก่อนชุมชนได้ประสบปัญหาในเรื่องของสารเคมีตกค้าง เพราะคนในชุมชนได้พึ่งพาการใช้สารเคมีเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีการเข้ามาตรวจสอบสุขภาพของสาธารณะสุข พบว่าชาวบ้านจำนวนมากมีสารเคมีตกค้างภายในปอด ทำให้ป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจกันมาก ต่อมาภายหลังชาวบ้านจึงได้เลิกใช้สารเคมี หันมาใช้ยาฆ่าแมลงที่มาจากธรรมชาติหรือเกษตรอินทรีย์ และหันมาทำเศรษฐกิจแบบพอเพียง พออยู่พอกิน เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนที่ไม่ใช้เส้นทางหลักในการเดินทางและประกอบกับชุมชนแห่งนี้ไม่มีบ้านเช่าหรือห้องแถว ทำให้มีแต่คนในชุมชนเท่านั้น ไม่มีคนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ คนในชุมชนจะช่วยกันสอดส่องดูแลและรักษาความปลอดภัยของชุมชนหากมีคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชนทุกคนจะรู้กันหมด ผู้คนที่อาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านล้วนแล้วแต่เป็นญาติพี่น้องกันทั้งนั้น

ชุมชนแห่งนี้ได้รับการยอมรับจากนักพัฒนาสังคมว่า เป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจน่าเรียนรู้ในมิติของชุมชนเข้มแข็งที่เป็นชุมชนต้นแบบ ที่ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความเสียสละ และมีความรักสงบ โดยที่ จะเห็นได้จากเรื่องของความขัดแย้งนั้นมีอยู่บ้างแต่ไม่ถึงขั้นที่รุนแรงเพราะคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติที่สามารถรวมขอมความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ ทำให้ชุมชนนี้มีเกิดแนวทางในการพัฒนาของตนเอง ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง 20 กว่าปีของการเรียนรู้ นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 ที่มีการพัฒนาถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำงานจากรุ่นสู่รุ่น มาจน ณ วันนี้ ได้ผู้นำรุ่นที่4 มาเป็นแกนหลักในการพัฒนา เกิดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมาย ปัจจุบันมีเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงเป็นหลักในการประสานงานกับภาคีภายนอก

บ้านจำรุง มีการประชุมสภาหมู่บ้านทุก ๆ วันที่ 15 ของเดือน เป็นการกำหนดแผนและทิศทางการทำงาน เป็นการรายงานผลของการดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรมทุกกลุ่ม เปิดให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยที่ผู้เข้าร่วมประชุมสภาจะประกอบไปด้วยผู้นำ

ท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มกิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมจะเป็นการระดมความคิดเห็นโดยใช้หลักของเหตุผลมาพูดคุยกัน การแลกเปลี่ยนเรื่องราวของการดำเนินงานกลุ่ม ทุกเรื่องที่พูดคุยในสภาจะใช้แนวทางการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด แต่ถ้ามีเรื่องไหนที่มีความขัดแย้งมากก็จะรอไว้คุยในเดือนต่อไป เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งทางความคิดและเป็นการให้ทุกคนกลับไปคิดไตร่ตรองและนำมาคุยใหม่ในเดือนหน้า

การบริหารจัดการชุมชนของเหล่าแกนนำที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาชุมชนที่พร้อมต่อการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในปีพ.ศ. 2548 ได้นำเครือข่ายชุมชนเข้าสู่โครงการมาตรฐานชุมชน(มชช.) ผ่านการประเมินจากคณะติดตามผล ระดับอำเภอและจังหวัด เป็นจุดนำร่องวิทยุชุมชนต้นแบบเผยแพร่แนะนำชุมชนอื่น ๆ เพื่อเข้าสู่การประเมินมาตรฐานชุมชนในปีต่อ ๆ ไป บ้านจำรุงยังเป็นชุมชนตัวอย่างในเรื่องการแก้ปัญหา โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้บ้านจำรุงได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขในปีพ.ศ. 2550 และนอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังได้รับรางวัลผู้นำเขียวขจีถึง 2 ปีซ้อน การทำงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาของหมู่บ้านจำรุงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และการทำงานพัฒนาของชาวบ้านจำรุง ส่งผลให้ทางชุมชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องวิทยุชุมชน ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามาเรียนรู้

ส่วนที่ 2 ประวัติ พัฒนาการของวิทยุชุมชน

จุดเริ่มต้น

เมื่อปลายปีพ.ศ. 2544 ปิยะพงศ์ ศิริยงค์ อาสาสมัครเครือข่ายเพื่อนตะวันออก และชาติรี ก่อแก้ว (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น) ได้ชักชวนให้ผู้ใหญ่ชาติชาย เหลืองเจริญ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของวิทยุชุมชน รวมทั้งเตรียมยื่นโครงการเสนอต่อกองทุนเพื่อการลงทุนสังคม (SIF) ซึ่งขณะนั้นกำลังมีนโยบายให้การสนับสนุนพัฒนาสื่อท้องถิ่น ขั้นแรก ผู้ใหญ่ชาติชาย เริ่มมองหาแนวร่วมการทำงานจากกลุ่มกิจกรรมเสี่ยงตามสาย ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมเสี่ยงตามสายที่มีอยู่เดิมแล้วของบ้านจำรุง กับคนที่ทำกิจกรรมคนอื่น ๆ อีกบางส่วนในช่วงแรกได้มีแนวร่วมภายนอกชุมชนที่ให้การสนับสนุนต่อโครงการทดลอง การเรียนรู้วิทยุชุมชน เริ่มก่อตัวจนมีความชัดเจนในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะของภาคตะวันออก ซึ่งเป็นแนวร่วมจากสหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งประเทศไทย ที่ให้การสนับสนุนโครงการวิทยุชุมชนโดยเฉพาะ ทำให้การติดต่อขอทุน รวมทั้งการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานีทดลองการเรียนรู้

วิทยุชุมชน สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาในระดับหนึ่งแล้วอย่างบ้านจำรุงจึงเป็นเรื่องที่ง่าย แต่ในการทำความเข้าใจกับคุณค่า และหลักการที่แท้จริงของวิทยุชุมชนดูเหมือนจะเป็นอีกประเด็นที่แตกต่างออกไป ได้มีการสนับสนุนอบรมหลักการวิทยุชุมชน และจัดโครงการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง สถานีวิทยุชุมชนที่ออกตัวมาพร้อม ๆ กับวิทยุชุมชนบ้านจำรุงนับได้เฉพาะภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 35 สถานี ก็ไม่ได้ไปรอดทุกสถานี

ในปี พ.ศ. 2545 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(SIF) ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิทยุชุมชนของบ้านจำรุง มีแนวร่วมภาคประชาชนให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน โดยได้แสวงหาแนวร่วมโดยการประสานงานของ กำนันณรงค์ สอนหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นพันธมิตรของเครือข่ายกิจกรรมบ้านจำรุงไปยังกำนันของ 10 ตำบล ที่คาดว่าจะอยู่ในรัศมีกระจายเสียง ตั้งให้เป็นที่พักศึกษาประจำตำบล เป็นการวางยุทธศาสตร์ทางใจเพื่อแสวงหาพันธมิตรในพื้นที่ในการรับรองสถานภาพวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ก่อนการปฏิบัติงานจริง และได้มีนักวิชาการสายวิทยุชุมชนโดยเฉพาะ ดร. เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ และพันธมิตรในกลุ่มเพื่อนตะวันออก ให้คำแนะนำและการสนับสนุนให้เข้าร่วมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ

เริ่มต้นเป็นความต้องการของคนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มเล็ก ๆ ที่ไปสอดคล้องกับ SIF เห็นว่าน่าจะมีประโยชน์กับชาวบ้านแต่เราก็ไม่คิดว่าจะทำได้ SIFเอาคนที่สนใจวิทยุชุมชนมารวมกลุ่มกันมาอบรมกัน เราอบรมกันทั้งหมด 17 เวทีใหญ่ ๆ ใช้เวลา 1 ปี 3 เดือน อบรมเรื่อยมาจนจบ พวกเราได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นทั้งหมด 15 คน ผลัดกันไปอบรม แล้วรวมตัวกันส่งชื่อไปที่จังหวัดเพื่อขอเครื่องส่งวิทยุชุมชน ทางจังหวัดก็จะดูว่าที่ไหนมีความพร้อมมากที่สุด ซึ่งวิทยุชุมชนของเราก็มีความพร้อมเลยได้เครื่องส่งมา และได้เปิดทดลองทำมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนมาเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2545 (กำพล แม่นหมาย, สัมภาษณ์)

วันที่ 14 กันยายน 2545 เป็นวันออกอากาศครั้งแรกของวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ซึ่งถือว่าเป็นวันเปิดสถานีของวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ในระยะเริ่มแรกนั้นการออกอากาศมีการจัดผังรายการออกเป็นสองช่วง คือ

ช่วงแรกเวลา 12.00-14.00 น.

ช่วงที่สองเวลา 20.00-22.00 น.

ช่วงแรกเป็นการจัดผังที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ของชุมชนตามหลักวิทยุชุมชน ส่วนช่วงเวลาที่ 2 ใช้ช่วงเวลาที่ทุกคนว่างจากงานต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อให้เกิดการทดลองเรียนรู้จากการทำจริง โดยมีคณะกรรมการบริหารสถานี ที่ได้เรียนรู้และร่วมถกเถียงกับหลักการวิทยุชุมชนมาแล้วหลาย

เวทีเพื่อเป็นที่ปรึกษา เพื่อเป็นการล้างภาพของสื่อกระแสหลักต่อหลักการของวิद्यุชุมชน ก่อนที่จะมีการเปิดวิद्यุชุมชนนั้นคณะกรรมการบริหารสถานี ได้ทำการปรึกษากับกรรมการหมู่บ้านเพื่อขอใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และผู้สูงอายุ อันเป็นพื้นที่สาธารณะและสถานที่รวมตัวในวาระต่าง ๆ ของชาวบ้านจำรุง จะเห็นภาพของชาวบ้านจำรุงทั้งหญิงชายออกมาพบปะพูดคุย นั่งอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ เล่นเปตอง เล่นหมากรุก และซื้อของด้วย จึงทำให้กลายมาเป็น “จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชนบ้านจำรุง” ได้ใช้การประสานงานกับ “เครือข่ายกิจกรรมชุมชน” เป็นตัวขับเคลื่อนผังรายการ โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยทั้งหมดหมายให้รับผิดชอบรายการวิद्यุชุมชนโดยกลุ่มกิจกรรมอย่างน้อยกลุ่มละ 1 รายการ นอกจากนั้นยังได้มองหาพันธมิตรหรือชุมชนรอบข้างเข้ามาร่วมจัดรายการ เพื่อเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ความสนใจ และข่าวสารของชุมชนตนเอง

และเนื่องจากชาวบ้านทุกคนของบ้านจำรุงต่างก็เป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของเครือข่ายกิจกรรม ทำให้มิติของการมีส่วนร่วมของคนบ้านจำรุงเป็นไปได้ค่อนข้างจะมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อกลุ่มกิจกรรมไม่มากนักน้อย นอกจากชาวบ้านทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมแล้วเรายังเห็นความเป็นเจ้าของวิद्यุชุมชนของชาวบ้านทุกคน โดยที่เราจะได้ยินทางคลื่น 103.75 MHz “สถานีวิद्यุชุมชนบ้านจำรุง” ในช่วงเวลา 11.00น. เป็นเสียงทักทายของจากชาวบ้านจำรุงที่ขึ้นต้นว่า “สวัสดีครับท่านผู้ฟัง ท่านเจ้าของสถานีที่เคารพ....” หากนำมาแปลความหมาย จะพบว่ามียุทธศาสตร์อยู่ โดยแท้ที่จริงแล้วคำเชิญชวนที่ผู้ดำเนินรายการพยายามจะให้ผู้ฟังในอาณาเขตที่คลื่นวิद्यุชุมชนบ้านจำรุงกระจายไปถึงไม่ว่าจะเป็นสมาชิกชุมชนและเพื่อนบ้านได้เข้ามาร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมบริหาร และร่วมกันจัดรายการ โดยทีมงานทุกคนหวังให้วิद्यุชุมชนเป็นของทุกคนอย่างแท้จริง

เมื่อปีพ.ศ. 2543 สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(SIF) ได้ยุติการทำงาน ทำให้คณะกรรมการบริหารสถานีได้มีการประชุมเพื่อแสวงหาแหล่งทุนใหม่ โดยมุ่งไปที่แหล่งทุนใกล้ชิดตัว เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) และได้ทำการเขียนโครงการเข้ายื่นเสนอ ปรากฏว่าโครงการไม่ผ่าน เพราะทางฝ่ายบริหารของอบต.ชี้แจงว่า สถานภาพวิद्यุชุมชนไม่ชัดเจนตามข้อกำหนด จึงได้มีการปรับวิธีใหม่โดยใช้วิธีจัดตั้ง “กองทุนสนับสนุนการเรียนรู้วิद्यุชุมชน” อันเป็นลักษณะเดียวกับชื่อที่เรียกสถานีอย่างเป็นทางการด้วยคำว่า “จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชนบ้านจำรุง” จากปัญหาเรื่องทุนสนับสนุนของวิद्यุชุมชน ได้นำมาสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองบนหลักการวิद्यุชุมชน โดยการนำเงินที่เหลือจากการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับวิद्यุชุมชน ไปลงหุ้นกับร้านค้าชุมชนเป็นจำนวนเงิน 20,000 กว่าบาท นอกจากนั้นยังมีเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากการบริจาค ทางกลุ่มวิद्यุชุมชนยังได้มีการจัดระดมทุนเพื่อเป็นการหาเงินเข้ากลุ่ม

วิद्यุชุมชนไม่มีเงินเป็นของตัวเอง มีแต่เงินที่เหลือของโครงการSIF ที่สนับสนุนเราเป็นครั้งแรก พวกคณะกรรมการปรึกษากันว่าจะเอาเงินไปลงทุนซื้อหุ้นกับร้านค้าชุมชน เป็นเอามาเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าไฟที่เราต้องเสีย และเงินอีกส่วนหนึ่งที่เราจะพอหามาได้โดยที่พวกเรามีการจัดงานขึ้นมา 2 ครั้ง เพื่อเป็นการหาเงินเข้ากลุ่ม โดยที่ปี2547 เป็นปีแรกที่เรารจัดการเผยแพร่เกี่ยวกับวิद्यุชุมชน โดยเป็นการจัดงานเลี้ยง เอาคนมานั่งวิจารณ์ว่าวิद्यุชุมชนดีไหม ซึ่งบางคนก็บ่นว่าส่งไปไม่ถึงบ้าง แล้วแต่คนจะวิจารณ์ ส่วนกลุ่มคนฟังที่อายุน้อยก็อยากจะฟังแต่เพลง ส่วนรายได้ก็อีกทางก็มาจากเงินบริจาค (กำพล แม่นหมาย, สัมภาษณ์)

จากข้อจำกัดด้านงบประมาณอาจทำให้หลายคนมองว่า อุดมการณ์วิद्यุชุมชนในด้านของการไม่แสวงหาผลกำไร แต่สร้างทุนทางสังคม เป็นเรื่องของอุดมคติ เมื่อปฏิบัติจริงแล้วไม่สามารถกระทำการตามนั้นได้ บนเส้นทางของการเรียนรู้ หัวใจสำคัญของวิद्यุชุมชนบ้านจำรุงนั้น ผู้ใหญ่ชาติชาย เหลืองเจริญ (<http://cddweb.cdd.go.th>, ออนไลน์) ได้ถ่ายทอดความไม่มั่นใจของตนเองและชาวบ้านต่อประเด็นดังกล่าวในช่วงแรกของการเรียนรู้ไว้ด้วยกัน จึงเกิดการเรียนรู้ในระบบชุมชนซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการทดลอง-ปฏิบัติจริง ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อด้อยต่อการเรียนรู้ “หลักการวิद्यุชุมชน” ที่ยังขาดกลุ่มตัวอย่างที่มีตัวตน

ข้อดี คือ ชุมชนสามารถเห็นผลที่แท้จริงจากการทดลองทำด้วยตนเอง ที่ต้องใช้ทั้งเวลาและความเสียสละ การมีส่วนร่วมกันภายในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อด้อย คือ ชุมชนเกิดความไม่มั่นใจ และขาดความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้ของหลักการวิद्यุชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ใหม่ของชุมชน

อย่างไรก็ตามโดยความเป็นจริงที่ว่า คลื่นวิทยุ 20% ของภาคประชาชน ตามการจัดสรรตามมาตรา 40 นั้นเป็นคลื่นที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียม ต้นทุนของวิद्यุชุมชนจึงเป็นต้นทุนที่ต่ำไม่ว่าจะเป็นในส่วนของคุณภาพอุปกรณ์สื่อสาร ได้แก่ เครื่องส่ง เสาอากาศ คอมพิวเตอร์ จากต้นทุนที่ไม่สูงมากนัก สำหรับอุปกรณ์ที่ค่อนข้างถาวร สามารถใช้ได้ยาวนาน ทำให้เกิดประเด็นที่ควรเน้นย้ำให้ชัดเจนว่า แหล่งทุนที่ดีที่สุด คือแหล่งทุนพึ่งตนเอง ที่มาจากการระดมทุนของหมู่บ้าน จึงได้มีการเน้นย้ำในกระบวนการเรียนรู้ ถึงการดำเนินการแสวงหาแหล่งทุนภายนอก ในกรณีที่ทุนพึ่งตนเองภายในหมู่บ้านไม่เพียงพอ นั้น ทำให้ต้องมองไปที่แหล่งทุนที่ไม่ได้มาพร้อมกับเงื่อนไขอันขัดแย้งต่ออุดมการณ์ของวิद्यุชุมชนอย่างระมัดระวัง เพราะบางทุนก็เข้ามาพร้อมเงื่อนไขที่เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ชุมชนมากบ้างน้อยบ้าง

ความซับซ้อนและความหลากหลายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการแสดงออกที่มีอยู่ในความเป็นคนที่แตกต่างกันที่ที่แตกต่างกันเองนี้ ตามเจตนาธรรมของ

รัฐธรรมนูญ ที่ได้พยายามจัดสรรพื้นที่เฉพาะของภาคประชาชนเอาไว้ ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการปรับประยุกต์ และเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ดังที่บ้านจำรุงได้มีสื่อวิทยุชุมชนเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน

ตารางที่ 4.1

ผังรายการวิทยุชุมชนปี พ.ศ. 2547-2548

วัน/เวลา	11.00- 11.30	11.30- 12.00	12.00- 12.30	12.30- 13.00	13.00- 13.30	13.30- 14.00	14.00- 14.30	14.30- 15.00
จันทร์	กระจกส่องใจ		คุยกับสวช. และข่าว บริการ	ฟังเพลงเก่าเล่าความหลัง			สถาบัน อนาคต ศึกษา	
อังคาร	สถาบัน อนาคต ศึกษา	เกษตร พื้นบ้าน	คุยกับสวช. และข่าว บริการ	เพื่อน น้ำ	อ่านและสมมุติประเทศไทย		คุยกันเพื่อสุขภาพ	
พุธ	บอกเล่าเก้าสิบ		คุยกับสวช. และข่าว บริการ	เทศบาลตำบล สุนทรภู่	รักษ์ วัฒนธรรม ท้องถิ่น	ไฟฟ้าพบประชาชน		
พฤหัสบดี	เพื่อนเยาวชนบ้านเฮา		คุยกับสวช. และข่าว บริการ	ฟังเพลงเก่าเล่าความหลัง			สถาบัน อนาคต ศึกษา	
ศุกร์	อบต.พบ ประชาชน	สถาบัน อนาคต ศึกษา	เกษตรพื้นบ้าน		บอกข่าว ชาวเปตอง	เรื่องเล่าจากท้องถิ่น		
เสาร์	เพื่อนกันวันหยุด		ถางบ้านถางเมือง		หน้าบ้านสีขาว		สบายใจกับวัยทอง	
อาทิตย์	เพื่อน เกษตรกร	รักษ์ชีวิต และ สุขภาพ	ธรรมะกับ น้ำท่วม	หมู่เฮาไทย อีสาน	หน้าบ้านสีขาว		เสน่ห์ลูกทุ่ง	

หากมองจากผังรายการของวิทยุในแต่ละช่วง จะเห็นว่ามีความหลากหลายรายการ ที่ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่ให้ความรู้และเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวของชุมชน วิทยุชุมชนบ้านจำรุงได้สร้างแนวร่วมที่อยู่ในภาครัฐเข้าด้วยกัน เช่น กำนันณรงค์ สอนหลักทรัพย์ และแนวร่วมวิทยุ

ชุมชนที่เป็นกำนันบนพื้นที่กระจายเสียง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ อบต.ได้ประสานงานขอทุนให้กับ “กองทุนสนับสนุนการเรียนรู้วิทย์ชุมชนบ้านจำรุง” และยังสามารถแสวงหาแนวร่วมจากเจ้าหน้าที่ของ ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจ เช่น อบต. การไฟฟ้า การประปา ให้เข้ามาชี้แจง ให้ความรู้ และความเข้าใจในโครงการต่าง ๆ หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นรายการ “อบต. พบประชาชน” และ “ไฟฟ้าพบประชาชน” ทางทีมงานวิทยุและ ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ได้เชิญชวนภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นมาให้ความรู้และบอกเล่า ข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับชุมชน ในลักษณะของการตอบข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งยังมีรายการที่มี ลักษณะส่งเสริมกระบวนการวิพากษ์นโยบายและข่าวสารที่น่าเสนอโดยภาครัฐ ซึ่งวางอยู่บน ความต้องการและความสนใจของคนในชุมชน อย่างเช่น รายการ “ถางบ้านถางเมือง” ที่นำเสนอ โดยกำนันณรงค์ และผู้ใหญ่ชาติชาย เป็นการร่วมพูดคุยถึงปัญหาบ้านเมือง และบอกเล่า เรื่องราวที่น่าสนใจที่ได้พบเห็นและรับรู้มาจากภายนอก ในลักษณะรายการที่เกี่ยวกับการเมือง จะต้องระมัดระวังที่จะไม่ใช่สื่อแสวงหาอำนาจส่วนตนโดยเด็ดขาด

นอกจากนี้ยังมีรายการที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาของชาวบ้าน รวมทั้งเอกลักษณ์ต่าง ๆ เช่น “รักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น” “เกษตรพื้นบ้าน” “ฟังเพลงเก่าเล่า ความหลัง” รายการทุกรายการได้สะท้อนแนวคิดของชุมชนว่าชุมชนกำลังคิดอะไรอยู่ และ สะท้อนความต้องการของชุมชนออกมาเป็นการนำเสนอในรูปแบบของรายการวิทยุชุมชน โดยใช้ ชุมชนเป็นหลัก เอาหน่วยงานของรัฐมาเป็นเพียงผู้ประสานที่อยู่ในฐานะของพันธมิตร ที่มีหน้าที่ จัดหาองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อชุมชน

สิ่งที่ทำให้วิทยุชุมชนบ้านจำรุงเข้มแข็งได้นั้น หากมองย้อนไปเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2529 ในกระบวนการเรียนรู้และแก้ปัญหาของชุมชนเอง ทำให้จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนบ้าน จำรุง ได้ร่าง ธรรมนูญสถานี่ขึ้นมาเป็นของตัวเอง อันประกอบไปด้วย

1. วิทยุชุมชนเป็นสมบัติสาธารณะ สมาชิกชุมชนมีสิทธิใช้และดูแลรักษา
2. ไม่หารายได้จากกำไรโฆษณา
3. คณะกรรมการให้คำปรึกษาโดยโปร่งใส
4. สามารถเข้าเรียนรู้โดยไม่จำกัดเพศ วัย การศึกษา
5. เสนอสาระภายใต้วิถีชุมชน และเน้นประโยชน์สาธารณะ

จะเห็นว่า โดยตัวของธรรมนูญสถานี่นั้นยังได้สะท้อนบุคลิกของชาวบ้านจำรุง โดยถ้า มองตามข้อหนึ่งที่ว่า วิทยุชุมชนเป็นสมบัติสาธารณะ สมาชิกชุมชนมีสิทธิใช้และดูแลรักษา เท่ากับว่าเป็นการสะท้อนเรื่องของความเสียสละ ในการเข้าร่วมกิจกรรม ข้อที่สอง ไม่หารายได้จาก การโฆษณา จะสะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ข้อที่สาม

คณะกรรมการให้คำปรึกษาโดยโปร่งใส มีพื้นฐานมาจากความสามัคคีของคนในชุมชน เน้นการฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ข้อที่สี่ สามารถเข้าเรียนรู้โดยไม่จำกัดเพศ วัย การศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้เกี่ยวกับวิถุชุมชน ข้อที่ห้า เสนอสาระภายใต้วิถีชุมชน และเน้นประโยชน์สาธารณะ เน้นเรื่องที่จะนำเสนอให้เป็นเรื่องที่มีสาระความรู้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน

ในปัจจุบันนั้น รายการของวิถุชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงผังรายการ เป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ของคนในชุมชนโดยตรง เพราะอาสาสมัครส่วนใหญ่ที่เข้ามาจัดรายการ ไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่ทุกคนที่มาจัดนั้นมาด้วยใจสาธารณะ เวลาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับคนที่ชุมชนนี้ การวางกรอบระเบียบในเรื่องของเวลา ทำให้ผู้จัดบางคนที่ติดภาระหน้าที่ไม่สามารถมาจัดรายการได้ เลยหันมาปรับเปลี่ยนผังรายการ โดยที่เริ่มเปิดสถานีตั้งแต่ 12.00-15.00 น.

ตารางที่ 4.2

ผังรายการวิถุชุมชนบ้านจำรุงในปัจจุบัน

วัน/เวลา	12.00-12.30	12.30-13.00	14.00-15.00
จันทร์	ข่าว สวช.	รายการกลุ่มผู้สูงอายุบ้านจำรุง	สถาบันอนาคตศึกษา
อังคาร	ข่าว สวช.	เกษตรพื้นบ้าน	เพลงพื้นบ้านและ สมุนไพรรักษา
พุธ	ข่าว สวช.	สถาบันอนาคตศึกษา	การไฟฟ้าพบประชาชน
พฤหัสบดี	ข่าว สวช.	อบต. พบประชาชน	เพื่อนเยาวชนบ้านเรา
ศุกร์	ข่าว สวช.	อสม. พบประชาชน	เรื่องเล่าจากท้องถิ่น
เสาร์	ข่าว สวช.	ถางบ้านถางเมือง	เยาวชนกันเองครับ
อาทิตย์	ข่าว สวช.	คุยข่าวสังคมไทย	เยาวชนกันเองครับ

รายการบางรายการตามผังรายการได้เลิกจัด เพราะอาสาสมัครบางคนมีงานที่ต้องทำจนไม่มีเวลามาจัด บางคนที่มาจัดก็หมดเรื่องหมดเนื้อหาที่ตนเองพูดในรายการ บางคนก็เลิกจัดก็เพราะความสนใจเริ่มลดน้อยลง

ใครว่างก็มาจัด สามารถปรับเปลี่ยนได้ ถ้ามีการประชุมหรือมีคนมาดูงาน เราก็จะทำการถ่ายทอดสด ในปีแรก ๆ จะเครียดกับวิทยุชุมชน กลัวรัฐบาล แต่ตอนหลังเราก็มั่นใจ เราจะทำให้วิทยุเป็นเครื่องมือสาธารณะ ใครจะใช้ก็มาใช้ ใครไม่ยอมมาก็คงปิด มันทำให้ชาวบ้านเชื่อมประสานกันได้ ถ้าไม่มีวิทยุเป็นตัวกลางก็เคลื่อนไหวยาก อย่างบางที่ตำรวจก็จะขอเข้ามาพูด มาเตือนอย่างเรื่องของขโมย หรือกรรมที่ดินถ้าเขาว่างก็จะมาพูดเหมือนกัน อย่างตัวผมเองก็จัดรายการอบต.พบประชาชน ใครข้องใจเรื่องความไม่โปร่งใส ผมก็จะมาอธิบายให้ฟัง ถ้าถ้าไม่ว่างมีภารกิจอื่นก็ไม่ได้มาพูด (มานพ กว่างขวาง, สัมภาษณ์)

โครงสร้างของวิทยุชุมชนก็เป็นแบบเรียบง่าย มีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลจัดการทุกเรื่อง ไม่นับโครงสร้างอย่างเป็นทางการ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีสิทธิหน้าที่เท่าเทียมกัน โครงสร้างคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นมา ก็แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนเท่านั้น เพราะต่างเกิดแบ่งงานกันตามหน้าที่ ก็เท่ากับว่าเป็นการแบ่งแยกหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน แต่สำหรับคณะกรรมการวิทยุชุมชนบ้านจำรุงนั้น ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน เป็นการสร้างความเป็นเจ้าของให้ชุมชน ให้ทุกคนได้รับรู้ถึงวิทยุชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

รายชื่อคณะกรรมการสถานีวิทยุชุมชนบ้านจำรุง

1. นายกำพล แม่หมา	ประธาน
2. นายเอื้อน ผลงาม	รองประธาน
3. นายวินัย กว่างขวาง	รองประธาน
4. นายสมชาย บุญให้	เหรัญญิก
5. นายชูเกียรติ รัตนพงษ์	รองเหรัญญิก
6. นายชื่น ดীনาน	กรรมการ
7. นายอำนาจ เพิ่มศรี	กรรมการ
8. นายวิไล รัตนวิจิตร	กรรมการ
9. นายสันติ รัตนวิจิตร	กรรมการ
10. นายสำเร็จ ดীনาน	กรรมการ
11. นายชาติชาย เหลืองเจริญ	กรรมการ
12. นางสุทิพย์ สุวรรณโชติ	กรรมการ
13. นายชาติรี ก่อแก้ว	กรรมการ
14. นายมานพ กว่างขวาง	กรรมการ
15. นายเอกพล ผลงาม	เลขา

คณะกรรมการทั้ง 15 คน ได้ถูกคัดเลือกมาจากผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของวิเทศชุมชน ต้องการที่จะใช้ชุมชนของตนเองมีสื่อ เป็นการแสวงหาพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านโดยใช้สื่อเป็นตัวกลาง คณะกรรมการทุกคนได้เข้าอบรมเพื่อเรียนรู้การจัดการและเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเทคนิคอุปกรณ์ของวิเทศชุมชน สำหรับเรื่องของวิเทศชุมชนถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ใหม่สำหรับคนบ้านจำรุง ที่คนบ้านจำรุงสามารถเป็นเจ้าของสถานีวิเทศชุมชน แรก ๆ ก็มีปัญหาเกี่ยวกับเครื่องส่ง มีงบประมาณไม่พอเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นค่าซ่อมบำรุงอุปกรณ์ หรือค่าไฟ และอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิเทศชุมชน ผู้จัดรายการยังไม่สามารถที่จะเข้าใจวิเทศชุมชนได้อย่างท่องแท้ ยังคงหวังในเรื่องของโฆษณา แต่ทางคณะกรรมการก็จะมีบทพูดคุย คอยว่ากล่าวตักเตือน มีการประชุมหารือเกี่ยวกับเรื่องการโฆษณา เพื่อหาจุดที่ทุกคนเข้าใจตรงกันว่า นั่นคือการโฆษณาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

ครั้งแรกหนักสุด ก็การโฆษณานี้แหละ ต้องมีการเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนมานั่งประชุม เพื่อหาประเด็น เพราะมันมีหลากหลายด้วยกัน บางคนโทรมาขอเพลงเรา และบอกว่าโทรมาจากร้านนั้นร้านนี้ เราก็ต้องเอามาตีความกันว่าถ้าอย่างนี้เป็นการโฆษณาหรือเปล่า แต่เราก็ตีความของการโฆษณาว่า การรับเงินจากเขามา คือการโฆษณา (กำพล แม่นหมาย, สัมภาษณ์)

หลากหลายรายการที่นำเสนอในวิเทศชุมชนโดยผู้ที่มีจิตสาธารณะนั้นทำให้วิเทศชุมชนบ้านจำรุงที่ ออกอากาศมานานถึง 5 ปี มีรายการที่เป็นสาระเป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นและเกี่ยวกับความบันเทิงพื้นบ้าน โดยแบ่งออกเป็นสัดส่วนก็จะได้รายการที่เป็นสาระ 70% และรายการสาระบันเทิง 20% รายการบันเทิงที่เปิดเพลงตามกระแส 10% แต่โดยท้ายที่สุดแล้วคนในชุมชนก็เข้าใจตรงกันว่าทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกรายการล้วนแสดงออกถึงบุคลิกของจัดว่าเป็นคนที่สนใจในเรื่องของอะไร และทุกคนล้วนแต่มีความเคารพกันและกัน ผู้จัดรายการบางคนถือโอกาสเข้ามาใช้วิเทศชุมชนเป็นการเรียนรู้การพูดการจรรายการของตนเองเพื่อนำไปเป็นใบเบิกทางเข้าสู่อาชีพการเป็นดีเจในอนาคต บางรายการที่ต้องเลิกจัดก็เป็นเพราะวิถีของชุมชน แต่ทุกรายการนั้นถือได้ว่าเป็นรายการที่มีค่าสำหรับคนบ้านจำรุง เพราะทุกคนที่เข้ามาจัดรายการได้รับความสุข ไม่มีการบังคับว่าต้องมาจัดรายการ ทุกคนรู้ว่าหน้าที่ของตนเองต้องทำอะไร การจัดรายการของชาวบ้านเป็นการจัดรายการที่เรียบง่าย ไม่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์อะไรที่ยุ่งยาก เด็กก็สามารถมาจัดรายการได้

ปีแรก ๆ มีผู้จัดรายการที่เป็นครูประถม ก็นำเด็กนักเรียนมาร่วมเรียนรู้เข้ามาจัดรายการเป็นการปลุกฝังเยาวชนในทางอ้อมเกี่ยวกับกรกล้าแสดงออก ฝึกบุคลิกภาพการพูดรายการทุกรายการล้วนมีเสน่ห์ที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนบ้านจำรุง อย่างรายการ “เรื่องเล่า

จากท้องถิ่น” ที่ได้ผู้จัดคุณตาเยื่อน ผลงาน เป็นรายการที่มีสาระความรู้ สอนในเรื่องของวิถีชีวิต การทำมาหากินของคนบ้านจำรุง พร้อมทั้งยังนำบทเพลงจากท้องถิ่น มาเปิดผ่านรายการ เป็นการบอกเล่าเรื่องราวผ่านเพลงพื้นบ้าน หรือจะเป็นเพลงที่คุณตาเยื่อนแต่งเอง เพลงไฉ่แดง เป็น เพลงที่เล่าเกี่ยวกับสุนัขที่ชอบไล่รถ หรือเพลงส้มตำบ้านจำรุง และยังได้สะท้อนแนวความคิดการนำเอา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ในส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ชาวชุมชนบ้านจำรุงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เป็นหลักที่ใช้เดินตามในการดำเนินชีวิต เพราะชีวิตของชาวบ้านจำรุงอยู่กับแบบ ฟังพาทอาศัย พออยู่พอกิน เน้นเกษตรแบบผสมผสานเอาภูมิปัญญาเกี่ยวกับเกษตรมาประยุกต์ใช้ เป็นเกษตรแบบอินทรีย์ มีความสุขโดยอาศัยเทคโนโลยีเพียงเล็กน้อย ไม่เป็นหนี้เป็นสินมี สิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่น เป็นสังคมแบบเครือญาติที่เหนียวแน่น มีการสืบทอดจารีตและประเพณีที่ ดั้งเดิม ซึ่งถือว่าเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และได้้นำเรื่องราวทั้งหมดสะท้อน ออกมาเป็นรายการวิทยุชุมชน

รายการเกษตรพื้นบ้าน ก็เป็นอีกรายการหนึ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนบ้านจำรุงออก มาได้อย่างชัดเจน มีผู้ดำเนินรายการ 2 คนด้วยกัน คือ อุทัย รัตนพงษ์ และเฉลียว ดีนาน ในช่วง แรกของรายการจะได้ยินเพลง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่คุณยายทั้งสองคนร้องก่อนเปิดรายการ โดย เนื้อหาใจความของเพลงนั้นสะท้อนแง่มุมและหลักคิดในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียง

พริก มะเขือ ขิง ข่า ตะไคร้ เราไม่ควรจะไปซื้อที่ตลาด ปลูกให้งามยามเมื่อขาด วังปราดไปในสวนครัว เลือกเก็บเอาตามชอบใจ จะกินเมื่อไหร่ก็ไม่ต้องกลัว จะ กินแกงเผ็ดผัดเห็ดแกงคั่ว เรามีผักสวนครัวไม่ต้องกลัวอดกิน เข้า ๆ ไปทำงาน เย็นกลับมาพรวนดิน ล้อมรั้วด้วยผักกระถิน ล้อมรั้วด้วยผักกระถิน ถั่วพู่น่ากิน ปลูกไว้ข้าง ๆ ยกร่องหอมกระเทียมไม่ต้องตระเตรียมให้หมดสตางค์ เหลือจาก กินใช้ขายไปเสียบ้างยังได้สตางค์เอามาสร้างครอบครัว พัก แพง แดงกว่า โหระพา ราคาดินหน่อย ซื้อกินบ่อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ค่อยรู้ตัว พอถึงหนึ่งปี คิดบัญชีเงินมันรั้ว ถ้าทำสวนครัวก็เหลือเงินเป็นร้อย ๆ มันน้อยเมื่อไหร่ มันน้อย เมื่อไหร่ (บทเพลงเศรษฐกิจพอเพียงแห่งบ้านจำรุง)

แสดงให้เห็นถึงวิถีแบบเกษตรพึ่งตนเอง การมาจัดรายการของคุณยายทั้งสองเป็น แค่เพียงการเปลี่ยนที่นั่งคุยกันเท่านั้นเอง เปลี่ยนจากที่บ้านมาเป็นห้องส่งและได้บอกเล่าเรื่องราว เกษตรปลอดสารเคมี มีการพูดคุยถึงสูตรการทำปุ๋ยหมัก จนเกิดการยอมรับของคนที่มาศึกษาดู

งานเกี่ยวกับเรื่องของผักพื้นบ้านปลอดสารเคมี จนเกิดกระแสการนำผักพื้นบ้านมาเป็นอาหารประจำท้องถิ่นเป็นอาหารสุขภาพ คอยต้อนรับผู้ที่มาศึกษาดูงาน

ที่แรกยายทำเกษตรพื้นบ้านคนเดียว ก็เลยลองชวนพวกมาทำด้วยกัน ทำปุ๋ยแห้ง ปุ๋ยเปียก ไม่ได้ไปเรียนที่ไหน ก็อ่านเอาตามหนังสือ เป็นหนังสือเกี่ยวกับเกษตร ฟังตนเองที่พระท่านให้มา มีคนมาสอนทำด้วย ยายก็ลองผิดลองถูกเรื่อยไป พอมีวิทยุชุมชนเราก็คิดว่าเราน่าจะจัดรายการเป็น ผู้ใหญ่บอกว่าแค่เป็นการเปลี่ยนที่คุยกันเท่านั้นเอง เวลาพูดก็พูดเหมือนเราคุยกันเอง แรก ๆ ก็เงินพอทำไปเรื่อย ๆ ก็ชิน เราทำตามอารมณ์ของเรา เพราะเราคิดว่าเราได้ความสุขในงานที่เราทำ ยายก็คงพูดไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะทำไม่ไหว (ยายอุทัย รัตนพงศ์, สัมภาษณ์)

และอีกรายการหนึ่งที่เป็นกรสร้างความสำเร็จอันดีระหว่างภาคประชาชนและหน่วยงานของรัฐนั้นคือ รายการ"อบต.พบประชาชน" เป็นการพูดคุยของสมาชิกอบต.ในเรื่องของการแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ของอบต. โดยมีมานพ กว่างขวาง เป็นผู้ดำเนินรายการ มานพเป็นคนสาธารณะอย่างแท้จริง ที่ทุ่มเทชีวิตในการทำงานสาธารณะของชุมชนบ้านจำรุงอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ต้องการที่จะทำงานเพื่อตอบแทนคุณของแผ่นดิน ได้นำข่าวสารของท้องถิ่น ทำให้เกิดการรับรู้ของคนในชุมชน เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดีระหว่างประชาชนกับรัฐ

วิทยุชุมชนเป็นการกระจายเสียงแบบบริการสาธารณะ จึงมีความแตกต่างจากการกระจายเสียงแบบดั้งเดิม วิทยุชุมชนบ้านจำรุงเน้นผู้ฟังเป็นหลัก โดยเสนอรายการที่จะช่วยชุมชนให้พัฒนา และก้าวหน้าทางสังคม และให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการจัดรายการและผลิตรายการทุกแห่งทุกมุม ชาวที่ออกอากาศทางวิทยุชุมชนก็จะต่างจากข่าวในสื่อกระแสหลัก ตรงที่ไม่ได้เป็นข่าวทั่วไปหรือเหตุการณ์ที่เป็นประเด็นของสังคมส่วนร่วม แต่เป็นข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ส่วนของกระบวนการที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในชุมชน ส่วนในเรื่องของความบันเทิงก็จะเป็นการแสดงออกในเรื่องของวัฒนธรรม มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของนักแสดง นักร้องที่มีฝีมือ

วิทยุชุมชนบ้านจำรุงเป็นการกระจายเสียงที่เข้าถึงสมาชิกทั้งหมดของชุมชนที่เป็นเป้าหมายการบริการ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วางแผนงาน หลักการจัดการและการจัดรายการ และยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหา ความยาวและเวลาออกอากาศของรายการ เพราะผู้ฟังควรจะเป็นคนเลือกประเภทของรายการที่ตนต้องการฟังแทนที่จะปล่อยให้เป็นผู้ผลิตรายการ นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ ผู้ผลิตรายการและผู้ฟังสื่อสารกันได้อย่างเต็มที่ทางวิทยุ และติดต่อกับผู้ผลิตรายการและคณะบริหารสถานีวิทยุชุมชนได้ง่าย

กลุ่มองค์กรชุมชนหรือปัจเจกบุคคลได้ร่วมจัดรายการ และได้ใช้อุปกรณ์เทคนิคในการผลิตรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่สถานีคอยช่วยเหลือ และอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งของวิทยุชุมชนนั้นคือการจัดการเรื่องเงินทุน โดยการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน เพราะวิทยุชุมชนเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร การอาศัยความสนับสนุนทางการเงินจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมถึงเงินบริจาค วิทยุชุมชนบ้านจำรุงเป็นวิทยุที่ไม่มีการโฆษณา เป็นแหล่งเงินทุนที่ได้รับจากการบริจาคและการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน นั้นเท่ากับว่าเป็นการช่วยประกันอิสรภาพของวิทยุชุมชน ปราศจากการแทรกแซงจากรัฐส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พรรคการเมือง และสถาบันทางธุรกิจและศาสนา โดยคำนึงถึงว่าวิทยุชุมชนจะต้องหาเลี้ยงตัวเองได้ ในส่วนเรื่องค่าใช้จ่ายของวิทยุชุมชนบ้านจำรุงได้มาจากการบริจาค และเงินทุนสนับสนุนขององค์กรชุมชนไม่ว่าจะเป็นเงินปันผลจากร้านค้าชุมชนที่เข้ามาช่วยในเรื่องของค่าน้ำค่าไฟ

วิทยุชุมชนบ้านจำรุง ไม่ใช่เป็นเพียงแค่แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเท่านั้น แต่วิทยุชุมชนยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนที่สนใจการดำเนินงานของวิทยุชุมชนบ้านจำรุงที่ดำเนินการมาอย่างยาวนานถึง 5 ปี เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การแก้ปัญหาของชุมชนโดยตัวชุมชนเอง และได้สร้างวิทยุชุมชนให้เป็นสมบัติสาธารณะ สร้างความเป็นเจ้าของให้คนในชุมชนมีสิทธิใช้และดูแลรักษา มีการสอดแทรกค่านิยมบรรทัดฐานและความคิด วางภูมิคุ้มกันสู่จิตสำนึกสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อให้รู้เท่าทัน ไม่หลงระเหิงไปกับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ไม่ใช่สื่อเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์เข้าหาตัวเอง

วิทยุชุมชนบ้านจำรุงไม่เป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้อย่างเดียว แต่ยังเสริมสร้างด้านศีลธรรม ให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเฉพาะผู้จัดรายการที่สอนให้มีการรู้จักวางแผนมีการเตรียมตัว รู้จัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผล มีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ในสิ่งที่ตนเองพูดในรายการ เพราะทุกเรื่องที่พูดในรายการล้วนแต่เป็นเรื่องที่เอามาจากความจริงทั้งนั้น และยังได้สอนการตรงต่อเวลา การที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้น จะต้องเสียสละเวลาในการจัดรายการ การค้นคว้าหาข้อมูล และยังเป็นการสอนให้ผู้จัดรู้จัดการให้ เพราะในการถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์หรือเรื่องราวเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตที่น่าสนใจ ก็เป็นการสร้างสุขภาวะทางสังคมผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน

นอกจากวิทยุชุมชนจะเป็นสื่อชุมชน มีกิจกรรมที่ทั้ง ผู้จัดรายการ และผู้รับฟัง ต่างก็มีสานสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน เพราะบางคนที่เข้ามาจัดรายการมีการผลัดเปลี่ยนกัน บางคนก็เป็นญาติ เป็นเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกัน เพราะรายการวิทยุชุมชนบ้านจำรุงนั้น นั้นผู้ที่เป็นอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ หรือถ้าเป็นคนนอกพื้นที่ก็ต้องเป็นบุคคลที่รู้จักบ้านจำรุงเป็นอย่างดี เพราะถ้าให้คนที่อื่นมาจัดรายการ ก็เท่ากับว่าเป็นวิทยุชุมชนของที่อื่นไม่ใช่วิทยุชุมชนบ้านจำรุง

เพราะภาพที่สะท้อนออกไม่เท่ากับคนในชุมชนสะท้อนออกมาเอง ชุมชนเกิดกลไกการคัดเลือก ข้อมูลข่าวสาร และการควบคุมบุคลิกภาพของผู้จัดรายการไปในตัว ซึ่งโดยการใช้ศีลธรรมเป็นตัวตัดสิน ซึ่งหากเปรียบเทียบแล้วสื่อกระแสหลักไม่สามารถวัดหรือควบคุมตรงจุดนี้ได้

วิทยุชุมชนเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ซึ่งหาที่ไหนมาเหมือนไม่ได้ อย่างรายการบางรายการ เช่น เรื่องเล่าจากท้องถิ่น ของคุณตา เยือน ผดุงาม ที่บอกเล่าเรื่องเก่า ๆ ของท้องถิ่นรวมทั้งแง่มุมเล็ก ๆ ที่สะท้อนออกถึงการเป็นคนบ้านจำรุง และเต็มไปด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ หากแต่คนอื่นฟังอาจจะเป็นเรื่องที่ธรรมดา หรือ เพลงพื้นบ้านที่แต่งโดยศิลปินสมัครเล่นซึ่งเป็นคนบ้านจำรุง สิ่งที่สร้างขึ้นโดยชุมชน เพื่อชุมชน และเป็นของชุมชน ทำให้ผู้ฟังรู้สึกอบอุ่น เท่ากับว่าวิทยุชุมชนเป็นการสร้างตัวตนสร้างคุณค่าของคนบ้านจำรุง โดยบูรณาการท้องถิ่น ไม่ละทิ้งภูมิปัญญาเก่า ๆ จับเรื่องราวสาระที่เป็นปัจจุบัน มาใช้ได้อย่างลงตัว ความหลากหลายของรายการวิทยุชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับผู้ฟังว่าชอบอะไร และรายการแบบไหนจะเหมาะสมที่สุด ส่วนในเรื่องเนื้อหาที่ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ มากมาย ตามความปรารถนาและความต้องการของผู้ฟัง เนื้อหาส่วนมากขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตและการยังชีพ รวมทั้งปัญหาของชุมชน เรื่องสำคัญของชาวบ้านคงหนีไม่พ้นเรื่อง สุขภาพอนามัย การเกษตร การประมง สิ่งแวดล้อม สิ้นเชื้อ การตลาด และธุรกิจขนาดย่อม ทุกหัวข้อต้องอยู่ในบริบทของสภาพการณ์ที่แท้จริงของชุมชน เช่น หลายครอบครัวอยากขอเงินกู้เพื่อการเกษตรจากธนาคารชุมชน แต่ไม่ทราบว่าทำอย่างไร ครอบครัวหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ได้รับเงินกู้จากธนาคารชุมชนนั้นแล้ว ก็มาเล่าผ่านทางรายการวิทยุว่าจะต้องทำตามขั้นตอนอย่างไร บางที่วิทยุชุมชนก็เป็นเครื่องมือในการประกาศให้ผู้ฟังทราบถึงผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน

วิทยุชุมชนเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาท้องถิ่นทางอ้อม เมื่อชุมชนมีสื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ สามารถฝึกพัฒนาคนแล้วยังเป็นการเปิดให้คนภายนอกเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการขยายเครือข่ายของวิทยุชุมชน สามารถดึงคนเขามาศึกษาทำงานเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุชุมชน ทำให้ชุมชนมีความกระตือรือร้นให้การรับรู้ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนของเครือข่าย เกิดการขยายงานของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากภายในชุมชน เกิดการสานต่อกิจกรรม เป็นการต่อยอดแนวความคิดที่ได้รับรู้รับฟังบางเรื่องในรายการวิทยุชุมชน จนเกิดกลุ่มกิจกรรมตามมาจากกรณีวิทยุชุมชนหลายกลุ่มกิจกรรมด้วยกัน เพราะเกิดจากการที่ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีการพูดคุยและเสนอข้อคิดเห็นในการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมเพิ่มขึ้น เป็นแรงหนุนเสริมบวกกับนิสัยของคนบ้านจำรุงที่ชอบในเรื่องของการทำกิจกรรม จึงไม่น่าแปลกที่ ณ ปัจจุบันกลุ่มกิจกรรมบ้านจำรุงมีอยู่ด้วยกันถึง 24 กลุ่ม

วิทยุชุมชนบ้านจำรุง เป็นกระบวนการฝึกสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันฟัง และเคารพในความคิดของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของชุมชน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ตลอดจนร่วมกันค้นหาแนวทางและการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานข้อมูลที่สมบูรณ์ อย่างเช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิต/จัดรายการ การมีส่วนร่วมในระดับผู้บริหารรายการสถานีวิทยุชุมชน และการมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟัง/ผู้รับสาร เป็นช่องทางที่เปิดกว้างสำหรับคนส่วนใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ฟังที่เอาการเอางาน (active audience) โดยที่ผู้ฟังสามารถเปลี่ยนมาเป็นอาสาสมัครจัดรายการ วิทยุชุมชนเป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานกระบวนการสื่อสารในแนวระนาบระหว่างประชาชนด้วยกัน ดังนั้นสมาชิกในชุมชนก็สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารให้กับผู้จัดรายการ การที่ชาวบ้านจำรุงได้เข้าถึงสื่อวิทยุชุมชน จึงนำไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาความรู้สึกผูกพันกับประเด็นปัญหา เกิดความตระหนักร่วมความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ นอกจากนั้นการเข้าถึงวิทยุชุมชน ยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและความเสมอภาคให้กับประชาชน โดยเชื่อในศักยภาพของคนทุกคนที่สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนพิการ เป็นการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เมื่อชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทก็จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ เมื่อมีการรวมกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มก็จะเกิดเป็นการสร้างเครือข่ายขึ้นมา เพื่อเป็นการทำงาน

การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้าน เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเรื่องการปรับเปลี่ยนบทบาทของคนในชุมชน และการปรับเปลี่ยนระบบการสื่อสารในชุมชน โดยเฉพาะระบบการบริหารจัดการสื่อ ซึ่งเป็นกำลังอำนาจของชุมชน หรือเป็นการถ่ายโอนให้อำนาจในชุมชนไม่ให้อยู่ในมือของใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชน เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มองค์กรชุมชนบ้านจำรุงถึงจะมีอยู่หลายกลุ่ม แต่ก็เปิดโอกาสให้กลุ่มทุกกลุ่มสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์กับวิทยุชุมชนได้ วิทยุชุมชนจึงเปรียบเสมือนการมอบอำนาจในการสื่อสารชุมชนให้เป็นอำนาจที่แท้จริงของชุมชน โดยการบริหารจัดการของสมาชิกในชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 3 ประวัติองค์กรชุมชน

3.1 กลุ่มที่เกิดก่อนวิทย์ชุมชน

บ้านจำรุงมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นมานาน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งสถานีวิทย์ชุมชน มีการร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน กลุ่มกิจกรรมของบ้านจำรุงนั้น มีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งโดยทางหน่วยงานรัฐบาลและกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่ประสบปัญหาเดียวกัน เพื่อหาแนวทางร่วมในการแก้ไขปัญหา กลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดก่อนวิทย์ชุมชน 14 กลุ่ม จาก 24 กลุ่ม โดยมีการแบ่งช่วงการเกิดของกลุ่มตามเวลา

ปีพ.ศ. 2520 เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรกของบ้านจำรุงคือ “กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร” การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของกลุ่มองค์กรชุมชนของชาวบ้านยังมีไม่มากนัก เพราะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามแรงผลักดันของกรมส่งเสริมการเกษตร เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร ทำสวนยาง สวนผลไม้เสียงส่วนใหญ่ ทางเกษตรจังหวัดได้แนะนำเกี่ยวกับการทำสวน และเล็งเห็นกลุ่มแม่บ้านที่ว่างเว้นจากการทำสวนได้หาอาชีพเสริมด้วยการมาสอนทำน้ำยาล้างจาน แชมพูครีมนวด การเอาปุ๋ยมาผสมขายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง และเป็นการหาเงินเข้ากลุ่มด้วย

ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้ดำเนินงานมานานถึง 31 ปี กิจกรรมของกลุ่มเหลือเพียงแค่การฝากสัจจะออมทรัพย์ การสื่อสารภายในกลุ่มก็ไม่มีอะไรมากมีเพียงแค่การบอกข่าวตามบ้านสมาชิก วิทย์ชุมชนไม่ได้เข้ามามีบทบาทต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเลยก็ว่าได้ หากวิเคราะห์ดู ก็จะพบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มที่จัดตั้งมานานแล้ว สมาชิกในกลุ่มเหลืออยู่ 20 คน บวกกับวัยของสมาชิกที่แต่ละคนล้วนแต่มีอายุมาก และกิจกรรมของกลุ่มที่ทำก็หยุดนิ่งเหลือเพียงแค่การฝากสัจจะออมทรัพย์และการให้สมาชิกกู้เงิน ทางกรมส่งเสริมก็ไม่ได้ลงมาให้การสนับสนุนในเรื่องงาน ประกอบกับทางกลุ่มเองยังคงมีเงินของกลุ่มอยู่ทั้งสิ้น 120,000 บาท กลุ่มจึงไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางกิจกรรม

กลุ่มเราเกิดจากการที่เกษตรตำบลมาแนะนำให้ตั้งกลุ่ม มาสอนให้ทำสบู่ แชมพูครีมนวด น้ำยาล้างจาน แต่ตอนหลังนี้เกษตรไม่ได้ลงมาแล้ว กลุ่มของเราก็เหลือแค่ฝากสัจจะออมทรัพย์ 3 เดือนเราจะเก็บ 100 บาท แล้วเอาเงินมาให้สมาชิกกู้ กลุ่มเรามีความเข้มแข็งเพราะมีเงินของกลุ่ม เวลาจะทำอะไรเราก็จะบอกกันตามบ้านสมาชิก เพราะบ้านแต่ละคนอยู่ไม่ไกลกัน และทุกคนก็เป็นญาติกันทั้งนั้น (จำปา เจือจุน, สัมภาษณ์)

ปีพ.ศ. 2522 มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดตามมาคือ “กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)” จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข กลุ่มมีหน้าที่ดูแลสุขภาพของประชาชน ให้บริการตรวจวัดความดันโลหิต ตรวจหาน้ำตาลในปัสสาวะ ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ หรือคอยประกาศเตือนชาวบ้านเวลาเกิดโรคระบาด การเผยแพร่ข่าวสารการประชุมหรือการรณรงค์ในสมัยนั้น เป็นการไปบอกตามบ้านด้วยตัวอสม.เอง แต่เมื่อปีพ.ศ. 2530 ชุมชนได้มีเสียงตามสาย ทำให้ง่ายต่อการบอกข่าวก็จะบอกประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย

เมื่อปีพ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนบ้านจำรุงขึ้น กลุ่มอสม.ได้มีโอกาสฝากข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องของสุขภาพผ่านวิทยุชุมชน เพราะในบางครั้งเสียงตามสายก็มีข้อจำกัดบางประการ อย่างเช่น เสียงตามสายจะเปิดเฉพาะวันเสาร์ วันละ 2 ชม. และบางบ้านที่อยู่ห่างไกลเสียงตามสายไปไม่ถึง แต่ว่าวิทยุชุมชนเปิดทุกวัน วันละ 3 ชม. ซึ่งข้อได้เปรียบในเรื่องของวันเวลามากกว่า แต่ถ้าชาวประชาสัมพันธ์เป็นเรื่องเฉพาะหรือเรื่องเร่งด่วนก็จะออกเสียงตามสายก่อน แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพก็จะมีการนำมาพูดคุยในรายการวิทยุชุมชน จึงเกิดรายการ “อสม.ห่วงใยใส่ใจสุขภาพ” โดยมีตัวแทนของอสม.มาจัดรายการ

เมื่อกลุ่มมีช่องทางในการสื่อสารให้เลือกมากกว่า 1 ช่องทาง นั้นย่อมหมายถึงเป็นสิ่งที่ดีของผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถช่วยในการทำงานให้มีความสะดวก รวดเร็วมายิ่งขึ้น เพราะวิทยุชุมชนบ้านจำรุงนั้นไม่ใช่แค่การกระจายเสียงภายในชุมชน แต่ชุมชนอื่นก็สามารถรับฟังได้ บางครั้งก็จะมีสถานีอนามัยที่อื่นมาฝากข่าวประชาสัมพันธ์ ผลตอบรับของรายการก็จะมีผู้สนใจเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังมาสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้ประโยชน์ที่ได้รับไม่ใช่แค่เพียงคนในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนใกล้เคียงก็สามารถรับประโยชน์จากข่าวสารตรงนั้นได้เช่นกัน

ปีพ.ศ. 2529 ได้เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ประสบปัญหา เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา คือ “กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน” เริ่มจากความคิดของคนกลุ่มหนึ่งที่มารวมตัวกัน เพื่อที่จะหาเงินมาพัฒนาหมู่บ้าน เพราะจากประสบการณ์ของชุมชนในการรอบรับพัฒนาจากทางราชการจะช้ามาก และงบที่ได้แต่ละครั้งก็น้อยไม่สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างทันที่ ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันถึงกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะจัดตั้ง “กลุ่มร้านค้าชุมชน” โดยระดมทุนจากการให้สมาชิกเข้ามาถือหุ้น พอสิ้นปีก็มีการแบ่งปันผลกำไร

“เกิดมาจากคนกลุ่มหนึ่งว่าจะหาเงินมาพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างไร เลยคิดที่จะทำร้านค้าชุมชนขึ้นมา ครั้งแรกที่ตั้งกลุ่มเป็นเชิงบังคับให้สมาชิกเข้าร่วมถือหุ้น เพราะถ้าเราไม่ได้เอาไปไหน เราแบ่งกำไรส่วนหนึ่งมาเป็นงบพัฒนาหมู่บ้าน” (ชาติชาย เหลืองเจริญ, สัมภาษณ์)

ในปีพ.ศ. 2530 จึงเกิดการจัดตั้ง"กลุ่มร้านค้าชุมชนหรือศูนย์สาธิตการตลาด" โดยมีหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือพาไปอบรมศึกษาดูงาน มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการปฏิบัติงาน การจัดตั้งร้านค้าชุมชนในครั้งแรกนั้นมีปัญหาในเรื่องของสถานที่ แต่ได้มีการประชุมของคณะกรรมการ และตกลงร่วมกันว่าจะใช้พื้นที่บริเวณบ้านของนายณรงค์ กว้างขวาง ซึ่งเป็นกรรมการหมู่บ้านอยู่ในขณะนั้นเป็นสถานที่ขายสินค้า มีการขายหุ้นให้สมาชิก หุ้นละ 50 บาท ชื้อได้ไม่เกิน 20 หุ้นต่อคน การรวบรวมเงินทุนในครั้งแรกได้ 33,250 บาท ได้นำไปซื้อสินค้ามาวางจำหน่ายให้แก่สมาชิก มีการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้าน เพราะเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกซื้อสินค้า การทำบัญชี เป็นเรื่องที่ทุกคนร่วมกันลองผิดลองถูก เพื่อหาแนวทางในการบริหารงานที่ชัดเจน

ปีพ.ศ. 2530-2531 ร้านค้าชุมชนได้รับการตอบรับอย่างดีจากสมาชิก พอสิ้นปีมีการแบ่งปันผลกำไร ปรากฏว่าร้านค้าชุมชนมีกำไรถึง 50,000 บาท ได้ทำการแบ่งกำไรให้ผู้ถือหุ้นและแบ่งเงินจากกำไรมา 30% เพื่อนำมาจัดตั้ง "กองทุนพัฒนาหมู่บ้านจรัล" ตามวัตถุประสงค์การตั้งร้านค้าชุมชน ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพราะเงินจากกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ได้นำมาสร้างประโยชน์ให้คนในชุมชน เน้นการพัฒนาท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ป้าย การวางท่อ สถานที่อ่านหนังสือพิมพ์ เสี่ยงตามสาย อ่างเก็บน้ำ และการสร้างประโยชน์ให้กับวัดและโรงเรียน

ในปีพ.ศ. 2532 กลุ่มเริ่มประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้ขายสินค้า เพราะไม่มาขายสินค้าตามที่หน้าที่ต้องทำ สาเหตุเนื่องมาจากพอถึงหน้าผลไม้ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะยุ่งอยู่กับการเก็บเกี่ยวผลไม้ในสวนของตัวเอง จนละเลยหน้าที่ขายของ แต่ถ้ากลุ่มก็สามารถช่วยกันแก้ไขปัญหาโดยการให้แกนนำมาขายของแทน เมื่อถึงสิ้นปีที่ 2 ของการแบ่งผลกำไร ชาวบ้านเริ่มเห็นผลกำไรที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพราะทางกลุ่มได้ประสบผลสำเร็จในปีที่ 2 การเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มเริ่มมีมากขึ้น และผลการทำงานด้วยความซื่อสัตย์และสามัคคี ส่งผลให้ทางหน่วยงานราชการได้คัดเลือกหมู่บ้านจรัลเพื่อเข้าประกวด หมู่บ้านสาธารณสุขดีเด่นประจำปี 2532

พอเข้าปีพ.ศ. 2533 นายสนิทและนางสีนวล คล่องใจ ได้บริจาคที่ดินเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน ร้านค้าชุมชนจึงได้ทำการย้ายจากบ้านนายณรงค์ กว้างขวาง มาก่อสร้างอาคารใหม่บนที่ดินที่ได้รับบริจาคมา ตั้งเป็นร้านชุมชนอย่างถาวร หมอบานเย็น ดินนา ได้ประสานกับทางสาธารณสุขจังหวัดระยอง เพื่อขอรับการสนับสนุนเป็นเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยมา 30,000 บาท เพื่อนำมาลงทุนให้แก่ร้านค้าชุมชน ชาวบ้านทุกคนได้ตระหนักถึงความเป็นเจ้าของ ได้ร่วมกันพัฒนาเท่าที่ตัวเองจะสามารถทำได้ เกิดความหวงแหนในถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง การรวมกลุ่มเสริมสร้างความเข้มแข็ง สร้างพลังในการขับเคลื่อนของกลุ่ม จนเกิดการเรียนรู้ของชุมชน

และได้ขยายตัวออกมาเกิดกลุ่มใหม่อีกกลุ่มที่เรียกว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และผู้สูงอายุบ้านจำรุง” ที่มีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้สูงอายุบ้านจำรุง จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2541 ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม(SIF) และเงินทุนจากโครงการมิยาซากะว่า จำนวน 100,000 บาท นำมาสร้างอาคารต่อเติมจากร้านค้าชุมชน ปัจจุบันร้านค้าชุมชนมีสมาชิก 174 หลังคาเรือน ปีพ.ศ. 2550 ร้านค้าชุมชนได้ประสบปัญหาการขาดทุนในรอบ 20 ปีที่ดำเนินกิจการมา ทำให้เกิดการตื่นตัวกันขึ้นของสมาชิก และเข้าร่วมประชุมในเวทีสภาหมู่บ้าน ที่จัดขึ้นทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน เพื่อร่วมปรึกษาหาสาเหตุของการขาดทุน เพื่อได้นำมาปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงาน

ปีนี้เป็นปีแรกที่เราขาดทุน บางครั้งการขาดทุนก็เป็นผลดีกับกลุ่มเหมือนกัน เพราะทำให้สมาชิกมีการตื่นตัวว่าสาเหตุที่ร้านค้าขาดทุน เพราะในชุมชนเราใครจะเปิดร้านค้าเราก็ไม่ได้ห้าม ถือว่าเป็นสิทธิ์ของเขา หลังจากการประชุมเรารู้แล้วว่าที่ร้านค้าเราขาดทุนเพราะ ความไม่ซื่อสัตย์ของคนมากกว่า ตัวคนที่สร้างปัญหาก็หลุดไป เพราะตัวองค์กรแข็งอยู่แล้ว มีคนที่มาทำงานสาธารณะบ่อย ในปีนี้ก็มีหน่วยงานกสน. มาสอนพวกเราในเรื่องการทำระบบบัญชีอย่างถูกต้อง อันไหนควรแก้ อันไหนควรปรับเปลี่ยนก็ว่ากันไป เราก็ร่วมเรียนรู้กันไปเรื่อย ๆ บ้านจำรุงมีการเรียนรู้ไม่รู้จักจบจักสิ้น (มานพ กว้างขวาง, สัมภาษณ์)

ทางกลุ่มได้มีการเขียนโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนโดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านจำรุง” แต่เสนอโครงการไม่ผ่าน ทางกลุ่มจึงได้มีการปรึกษาคือควรจะใช้ชื่ออะไรในโครงการ ซึ่งในตอนนั้นทางชุมชนได้มีการทำงานเกี่ยวกับเรื่องของคุณภาพ จึงได้เขียนโครงการใหม่โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้สูงอายุบ้านจำรุง” ได้เงินสนับสนุนโครงการมา 700,000 บาท นำเงินที่ได้มาก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2542 วิทยุชุมชนได้เข้ามาขอใช้พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ เป็นจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนบ้านจำรุง โดยขอใช้ห้องเพื่อเป็นห้องส่ง โดยกลุ่มที่มาเรียนรู้วิทยุชุมชนก็ไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มวิทยุชุมชน แต่ยังมีกลุ่มที่เข้ามาใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ในการทำประโยชน์

เวลาบ่ายคล้อย เราจะเห็นภาพของชาวบ้านค่อย ๆ ทอยยมาที่ศูนย์ บางคนมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์ บางคนมานั่งเล่นหมากรุก บางคนก็มาเล่นเปตอง เพราะที่ศูนย์การเรียนรู้ถือว่าเป็นศูนย์กลางของคนบ้านจำรุงก็ว่าได้ แต่คนบ้านจำรุงจะเรียกที่นี้ว่ากองทุน “ไปไหน ไปกองทุน” ถ้าใครจะถามหาใครก็ต้องมาถามที่

กองทุน ภาพที่มีทั้งเด็ก คนหนุ่ม คนแก่ อาจมองได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มของคน บ้านจำรุ่งก็ว่าได้ (มานพ กว้างขวาง, สัมภาษณ์)

การรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ทำให้เกิดกลุ่มอย่างร้านค้าชุมชน และนำผลประโยชน์จากร้านค้าชุมชนมาจัดตั้งเป็น “กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน” เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ อย่างไม่เป็นทางการ พัฒนาแนวคิดจนมาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้สูงอายุบ้านจำรุ่ง” เรื่องราวการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดและร้อยเรียงเรื่องราวผ่านทางรายการวิทยุชุมชน เสนอแง่คิดการทำงานเป็นกลุ่มและสนับสนุนความคิดต่อยอดของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ชื่อวิทยุชุมชนเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร ชุมชนได้นำแนวคิดเอามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มที่เกิดความตัวชุมชนเป็นผู้คิดแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ นอกจากนี้วิทยุชุมชนยังเป็นกระบอกเสียงให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงงานพัฒนาเป็นอย่างดี

ศูนย์การเรียนรู้เป็นร่มใหญ่ วิทยุชุมชนใช้พื้นที่จัดตั้งสถานี คนจัดรายการเวลา เขามาพูด ก็จะมีเรื่องภาพรวม พูดเรื่องทั่ว ๆ ไปเป็นเรื่องภายในศูนย์ฯ หลังจาก มีวิทยุชุมชนก็เกิดการบ่มเพาะจนเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น กลุ่มธนาคารขยะ ถูกปลุกกระแสจากกลุ่มผู้ใช้น้ำผ่านวิทยุชุมชน หรือจะเป็นกลุ่มเกษตรพื้นบ้าน กลุ่มรักษ่วัฒนธรรม ที่มาจากการพูดคุยผ่านรายการวิทยุชุมชน (ชาติชาย เหลืองเจริญ, สัมภาษณ์)

ในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2533-2539 ได้เกิดองค์กรชุมชนต่าง ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เกิดจากภาครัฐหรือกลุ่มที่เกิดจากแนวคิดของชุมชน อย่างในปีพ.ศ. 2535 เกิดกลุ่มองค์กรชุมชน “ชมรมอินทโชติการุณย์” ที่เกิดจากแนวคิดของคนในชุมชน ที่ร่วมพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ในเรื่องของงานบุญหรืองานบริการชุมชนว่ายังขาดคนที่มาช่วยงาน ในกิจกรรมงานบริการต่าง ๆ จึงได้เกิดการรวมตัวตั้งกลุ่มคนที่มีจิตสาธารณะ ที่พร้อมร่วมใจจะช่วยเหลือในงานสาธารณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานแต่ง งานบวช งานศพหรืองานประเพณี จึงได้มีการประกาศหาแนวร่วมมาเป็นสมาชิกกลุ่ม และได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับงานที่ทางกลุ่มทำ เพื่อหาข้อสรุปในเรื่องของหน้าที่ของกลุ่มว่าควรจะเน้นงานบริการทางด้านไหน จึงได้ข้อสรุปว่าจะมีการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในรูปแบบของฌาปนกิจสงเคราะห์

ถ้าหากที่บ้านของสมาชิกมีการจัดงานศพ ทางสมาชิกจะมีการเก็บรวบรวมเงินโดยที่ จะเก็บคนละ 50 บาท เพื่อนำมาช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่าย และสมาชิกก็จะมาช่วยงาน เป็นกลุ่มองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมบริการงานของชุมชน เวลากลุ่มมีข่าวหรือมีกิจกรรม ก็จะไป ผูกข่าวกับทางรายการวิทยุชุมชน กลุ่มได้เข้ามาใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของ

กลุ่ม เพื่อให้คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน ได้รับรู้แนวคิดการทำงานของกลุ่ม และยังเป็นการบอกข่าวเวลาว่างงานบุญ

ในหมู่บ้านเวลาทำงานส่วนรวม มักจะหาเจ้าภาพไม่ได้ ก็เลยมีการพูดคุยกันในวงเหล้า เพราะถ้าคนมาทำงาน 1-2 คน ก็จะทำได้น้อย แต่ถ้ามาเป็นกลุ่มก็จะได้ช่วยกันเยอะ เวลาที่มีกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ เลยตั้งให้คนได้มีสังกัด และบ้านเราเวลาว่างงานศพคนจะมาช่วยน้อย และตั้งว่าถ้ามีสมาชิก หรือพ่อแม่ หรือญาติของสมาชิกตาย เราก็จะเก็บรวบรวมเงินมาช่วยจัดงาน และทุกคนก็เห็นว่ามันดีเหมือนกัน (เอกพล ผลงาม, สัมภาษณ์)

และภายในปีเดียวกันนั่นเอง ทางชุมชนได้ประสบปัญหาของภัยธรรมชาติ ทำให้ราคาผลผลิตของผลไม้มีราคาตกต่ำและประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคพืช เดิมทีให้กลุ่มได้รวมตัวอยู่ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แต่ก็ได้แยกตัวออกมาจัดตั้งเป็น "กลุ่มแปรรูป" มีการแปรรูปทุเรียนทอด ขนุนทอด เผือกทอดและกล้วยฉาบ ลักษณะงานเป็นต่างคนต่างทำกันตามบ้าน เพราะเวลาในการรวมกลุ่มนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีเวลาไม่ตรงกัน ต่างคนต่างทำพอถึงเวลาที่จะมารวมกลุ่มกันขาย ทางกลุ่มจะมีการตั้งมาตรฐานของสินค้าและราคาของสินค้า จะนำสินค้ามาวางจำหน่ายที่ร้านค้าส้มตำบ้านจำรุง และจะนำไปวางขายให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานได้ร่วมอุดหนุนสินค้าของชุมชน สร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้แก่คนในชุมชน ในปัจจุบันกลุ่มได้มีการแปรรูปกะปิ น้ำปลา เพราะนอกจากชาวบ้านจะทำไว้ใช้เองยังสามารถนำมาวางขายเป็นสินค้าชุมชน ทางกลุ่มได้เข้ามาขอใช้วิทยุชุมชนในการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม เป็นการโฆษณาให้กับทางกลุ่มแปรรูป

ในปีพ.ศ. 2537 เกิด "กลุ่มผู้ใช้น้ำ" เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นจากปัญหาของหมู่บ้าน เพราะหมู่บ้านจำรุงเป็นหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้ต้องใช้น้ำในการดูแลสวนในแต่ละปีมาก ทำให้มีการขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะในหน้าแล้ง ทำให้กลุ่มชาวสวนผู้ใช้น้ำ รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อเป็นการจัดระเบียบการใช้น้ำ และร่วมกับปรับปรุงแหล่งน้ำในหมู่บ้านไม่ให้ตื้นเขินรวมทั้งการดูแลรักษา โดยการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ นั้นได้มีนักพัฒนากรมาเป็นพี่ปรึกษาและช่วยสนับสนุนเงินเป็นจำนวน 60,000 บาท

นอกจากนั้นทางกลุ่มผู้ใช้น้ำยังมีกิจกรรมการฝากสัจจะออมทรัพย์ของทุกวันที 1 ของเดือน กิจกรรมของกลุ่มเกิดจากแนวคิดเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากร คน ดิน น้ำ ป่า โดยตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อการฟื้นฟูน้ำ ให้สมาชิกร่วมดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทำความสะอาด ปลูกผักขำน้ำ ฟื้นฟูผักพื้นบ้าน เช่น ผักกูด ผักกระเฉด ให้ชาวบ้านสามารถเก็บไปรับประทานได้ โดยใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการปลูกเพื่อแบ่งปัน ทำบันไดปลาโจนให้ปลามาวางไข่ ทำฝายชะลอ

น้ำ เพราะในช่วงหน้าฝนบางพื้นที่จะเกิดน้ำท่วม ทางกลุ่มได้ใช้แนวคิดที่ว่า เอน้ำมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ว่ามีวิธีการดูแลน้ำให้สะอาดได้อย่างไร และมีการวางแผนของกลุ่มว่าในอนาคตจะพัฒนาอ่างเก็บน้ำให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนได้ร่วมกันพัฒนา

เมื่อมีวิถุชุมชน ทางกลุ่มได้เข้ามาจัดรายการเกี่ยวกับเรื่องของน้ำ มีการพูดคุยถึงปัญหาของการทำงานในเรื่องของน้ำ และร่วมพูดคุยให้ความรู้เรื่องการดูแลแหล่งน้ำ ร่วมทั้งการรณรงค์ให้ร่วมดูแลรักษาแหล่งน้ำอย่างถูกวิธี บอกเล่าเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มให้คนในชุมชนได้รับทราบ วิถุชุมชนส่งเสริมในเรื่องของความรู้ และทางกลุ่มเองก็มีความเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากได้รับความรู้ในรายการวิถุชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขปัญหา น้ำ ปัญหาขยะ และนำมาต่อยอดโดยการแยกตัวออกมาจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะ

เราใช้หลักคิดของภายใน 4 เรื่อง พื้นฟูทรัพยากร คน ดิน น้ำ ป่า อ่างเก็บน้ำเป็นต้นน้ำประแส ใช้หลักที่ว่าต้นน้ำดีปลายน้ำก็ดี เอน้ำมาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ พื้นฟูน้ำพร้อมกับสิ่งแวดล้อม มีการทำความสะอาด ปลูกผักข้า น้ำ พื้นฟูผักกูด ผักกระเฉด ผักบุ้ง ปลูกพืชเสริม ทำฝายแม้ว บันไดปลาโจน ทุกอย่างเราทำบนหลักเศรษฐกิจพอเพียงปลูกเพื่อแบ่งปัน ถ้าเราตื่นเช้า เราจะกินแกงส้ม เราก็ซื้อปลาอย่างเดียว ส่วยผักกระเฉดเราก็ไปเก็บมาเป็นผักปลอดสารอีก (สำเร็จ ดินาน, สัมภาษณ์)

ปีพ.ศ. 2538 กีฬาเปตองเป็นกีฬาที่ชาวบ้านจำรุง นิยมเล่นกันหลังจากเวลาว่างงาน โดยใช้สนามข้างร้านค้าชุมชนเป็นที่รวมคนที่เล่นเปตอง โดยมีจำเอกอภิศ บูรณะเวช เป็นคนนำกีฬาเปตองเข้ามาสอนให้คนที่สนใจ จึงเกิดกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มชมรมอินทโชติการุณย์ มาตั้งกลุ่มใหม่ที่ชื่อว่า “กลุ่มเปตองอินทโชติอำเภอแกลง” เป็นการรวมตัวของคนทุกรุ่นทุกวัยในชุมชนที่สนใจกีฬาเปตอง มีการจัดแข่งขันกีฬาเปตอง จนชมรมได้เข้าร่วมกับสหพันธ์ชมรมเปตองได้ขึ้นทะเบียนเป็นอันดับ 1 ของภาคตะวันออก และขึ้นทะเบียนเป็นอันดับ 9 ของประเทศ เป็นการบ่งบอกว่าคนบ้านจำรุง เป็นกลุ่มคนกลุ่มแรก ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับกีฬาเปตอง

กิจกรรมของกลุ่มเปตอง เริ่มมีมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการจัดแข่งขันเพื่อคัดเลือกตัวแทนเข้าทำการแข่งขันคัดเลือกเป็นตัวแทนทีมชาติ ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้รางวัลเกียรติยศชนะเลิศอย่างมากมาย ด้วยจุดนี้เมื่อเกิดวิถุชุมชนขึ้นมา จึงได้มีตัวแทนกลุ่มเข้ามาจัดรายการ “บอกข่าวชาวเปตอง” เป็นการให้ความรู้เรื่องกีฬาเปตองกับผู้ที่สนใจ และเผยแพร่ข่าวสารของทางสหพันธ์ ให้สมาชิกได้รับทราบ รวมทั้งประชาสัมพันธ์การจัดการแข่งขันเปตองให้สมาชิกที่สนใจเข้าร่วมแข่งขัน และช่วยให้คนภายนอกได้รู้จักชุมชนบ้านจำรุงมากขึ้น

กลุ่มเราเกิดก่อนวิฑูชุมชน พอมีวิฑูชุมชนมาเราก็สนใจจะมาจัดรายการบอกข่าวชาวเปตอง มาเล่าเรื่องราวของกลุ่มว่าไปแข่งที่ไหนมาชนะหรือแพ้ บางคนสนใจก็จะมาขอให้ช่วยไปสอน ส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์มาขอติกา การทำสนาม เราก็จะแจกเอกสารให้ไป อย่างน้อย ๆ วิฑูชุมชนประชาสัมพันธ์การแข่งขัน จังหวัดไหนมีแข่งเปตองก็จะมาฝากข่าวกับเรา (กำพล แม่นหมาย, สัมภาษณ์)

ในปีพ.ศ. 2538 ได้เกิด “กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้านจำรุง” ได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกรมพัฒนาชุมชน ที่ต้องการให้สตรีในชุมชนใช้เวลาว่างจากอาชีพหลัก มารวมตัวกันเพื่อประกอบอาชีพเสริม และเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานอาสา ลักษณะกิจกรรมงานของกลุ่มก็จะคล้ายกับกลุ่มแปรรูป มีการทำกะปิ น้ำปลา น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า จะทำงานร่วมกับระดับอำเภอ เข้าร่วมกิจกรรมในวันสตรีสากลในทุกวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี โดยทางพัฒนาชุมชนได้เข้ามาช่วยสนับสนุนในเรื่องของเงินทุน การเข้ามามีส่วนร่วมกับวิฑูชุมชน เป็นแค่การประชาสัมพันธ์ข่าวของทางกลุ่ม

ในช่วงระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันหลายกลุ่ม แต่ก็ในช่วงเว้นระยะการเกิดกลุ่มองค์กรชุมชนในช่วงปีพ.ศ. 2540-2542 พอเริ่มเข้าปีพ.ศ. 2543 ทางเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านจำรุง ได้จัดตั้ง “กลุ่มผู้สูงอายุ” ขึ้นในวันที่ 5 เมษายน 2543 ได้เปิดรับสมาชิกกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 50 ขึ้นไป มีการประชุมกลุ่มทุกวันที่ 5 ของเดือน เปิดเวทีให้ผู้สูงอายุได้มาร่วมกันทำกิจกรรม อาทิ ทำข้าวซ้อมมือ เปิดบริการอบสมุนไพร และก็จะมีการตรวจสุขภาพเบื้องต้น วัดความดัน ซึ่งน้ำหนัก แนะนำการดูแลสุขภาพตัวเอง

ทางกลุ่มยังได้มีการตั้งชมรมฅาปนกิจสงเคราะห์ของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกจะเสียค่าสมัคร 50 บาท เมื่อเวลาสมาชิกเสียชีวิตก็จะเก็บเงินคนละ 100 บาท เพื่อเป็นการช่วยงาน ในการประชุมกลุ่มแต่ละครั้ง ถ้าสมาชิกคนไหนป่วยไม่สามารถมาประชุมได้ ทางกลุ่มก็จะมีการรวมตัวกันเพื่อไปเยี่ยม ไปพูดคุยให้กำลังใจ เป็นการแสดงน้ำใจเล็ก ๆ น้อย ๆ ของคนวัยเดียวกันที่เปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง ทางกลุ่มได้มีตัวแทนเข้าร่วมจัดรายการวิฑูชุมชน “รายการผู้สูงอายุ” เป็นการบอกเล่าเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และสอดแทรกแนวคิดเรื่องธรรมะเป็นการนำประสบการณ์คนรุ่นเก่ามาสอนคนรุ่นใหม่ โดยใช้วิฑูชุมชนเป็นเครื่องมือ

“ในชุมชนเรามีผู้สูงอายุเยอะ การมารวมกลุ่มกันก็ดี มีกิจกรรมให้เราทำ มีโรงสีข้างซ้อมมือ เวลาประชุมกลุ่มแต่ละเดือนก็จะมีสม.กับหมออนามัยมาช่วยวัดความดัน แนะนำการ

ออกกำลังกาย ถ้าพูดถึงวิทยุชุมชนก็เป็นเวทีหนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนแก่ได้ทำประโยชน์ให้ส่วนรวมบ้าง และเราก็ได้รู้ข่าวสารจากวิทยุชุมชน” (ธงชัย บุญให้, สัมภาษณ์)

และในปีเดียวกันนี้ ได้เกิด“กลุ่มเยาวชน” ขึ้นพร้อมกับกลุ่มผู้สูงอายุในปีพ.ศ. 2543 สืบเนื่องมาจากคนที่มาศึกษาดูงานที่บ้านจำรุง เห็นว่าเยาวชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ได้ร่วมพูดคุยเชิญชวนให้จัดตั้งกลุ่มเยาวชน โดยหาตัวแทนของเยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อทำกิจกรรม มีการฝึกอบรมเข้าค่ายพักแรม ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นด้วยกับการจัดตั้งกลุ่มเยาวชน พร้อมทั้งให้การสนับสนุน ของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลเนินซ้อ จำนวน 15,000 บาท พร้อมทั้งจัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องยาเสพติด

การรวมตัวของกลุ่มเยาวชนบ้านจำรุง เปรียบเสมือนการสร้างคนกิจกรรมรุ่นต่อไป เป็นการสอนให้เยาวชนซึมซับการทำงานเพื่อสังคม และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนบ้านจำรุงได้มีการรวมตัว เพื่อทำกิจกรรม เช่น การแข่งขันเปตอง การแข่งขันฟุตบอล วอลเลย์บอล ทำน้ำดื่มชุมชนและจัดรายการวิทยุชื่อรายการ “เยาวชนกันเองครับ” จัดในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่ม การประพาดิตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เน้นเรื่องบันเทิงการเปิดเพลง วิทยุชุมชนได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนเข้ามาเรียนรู้ ฝึกให้เยาวชนกล้าแสดงออก ฝึกทักษะการพูด สอนให้รู้จักศักยภาพของคน เสริมประสิทธิภาพของกลุ่มในเรื่องการทำงาน รู้จักร่วมกันแก้ไขปัญหา

เรื่องที่พูดในรายการก็เป็นเรื่องของเยาวชน เราเน้นมาพูดคุยกันเองมากกว่า เล่นเรื่องให้คนฟัง เป็นกิจกรรมที่เราไปทำกันมา อย่างเวลาไปแข่งฟุตบอล ก็จะไปประชาสัมพันธ์งานเพื่อให้หมู่บ้านอื่นรู้ด้วย บางทีก็เปิดเพลงวัยรุ่น เน้นเรื่องยาเสพติดมากเพราะว่าวัยรุ่นในชุมชนไม่มีคนติดยาผลของมันก็ทำให้คนรู้จักกลุ่มเยาวชนบ้านจำรุงเยอะ อย่างผมเป็นคนชื้ออายุ ผมก็กล้าพูดมากขึ้นฝึกให้เราใช้ภาษาด้วย (อมรพงษ์ ธรรมสนธิ, สัมภาษณ์)

ในระยะเวลาช่วงปีพ.ศ. 2529-2544 กลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นมานั้นมีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐและกลุ่มที่จัดตั้งโดยประชาชน ทุกกลุ่มล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานพัฒนา ส่งผลให้หมู่บ้านจำรุงเกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ นำสู่วัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมกันแก้ปัญหา มีการขยายรากฐานการทำงานของเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม สร้างคนทำงาน สร้างศูนย์การเรียนรู้ หรือพื้นที่สาธารณะที่กลายมาเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และกลุ่มบางกลุ่มยังเป็นแหล่งทุนพัฒนาที่เป็นของบ้านจำรุง

ก่อนที่จะมีวิทยุชุมชน ชาวบ้านได้เข้ามาใช้ศูนย์การเรียนรู้ เป็นที่พบปะของผู้คนในชุมชน และเป็นที่นั่งประชุมชนของกลุ่มองค์กรชุมชน ต่อมาเมื่อมีโครงการ จุดปฏิบัติการเรียนรู้ วิทยุชุมชนบ้านจำรุงเข้ามา ทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัว ในการเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยุชุมชน เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันในชุมชน อาจกล่าวได้ว่าวิทยุชุมชนก็ยังเป็นเรื่องใหม่และยังไม่มีบทเรียนวิทยุชุมชนของไทยที่จะเป็นตัวอย่างเป็นบทเรียน ให้ได้ศึกษาที่ดีพอ ทางชุมชนจำรุงที่จะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจในปรัชญา แนวคิดของวิทยุชุมชน โดยริเริ่มจากกลุ่มคนที่มีความสนใจ ขยายแนวคิดสู่กลุ่มองค์กรชุมชนที่มีอยู่ การเกิดของวิทยุชุมชนจึงเป็นทางเลือกให้ชุมชนต่อกรรับรู้ข่าวสารของตนเอง

การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรชุมชน ที่เกิดขึ้นก่อนกลุ่มวิทยุชุมชน มีกระบวนการติดต่อสื่อสารของกลุ่มโดยใช้เสียงตามสาย ที่ถือได้ว่าเป็นสื่อชุมชนอย่างแรก ในการประกาศข่าวสารต่าง ๆ ให้สมาชิกในกลุ่มองค์กรได้รับทราบ อย่างเช่น การนัดประชุมในวาระต่าง ๆ แต่เสียงตามสายก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในการเปิดดำเนินการและผู้ที่เข้ามาใช้เสียงตามสายก็เป็นเพียงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้นำชุมชน แต่เมื่อเกิดวิทยุชุมชนขึ้น ได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นแกนนำหลักของกลุ่มองค์กรชุมชน สร้างให้เกิดความตื่นตัวกับวิทยุชุมชน เพราะถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนในบ้านจำรุง ทำให้ตัวแทนของกลุ่มองค์กรเข้ามาร่วมเรียนรู้การปฏิบัติงาน และนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อกับสมาชิกในกลุ่มองค์กรของตน หาตัวแทนของกลุ่มเข้ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการวิทยุ เพื่อเป็นการเผยแพร่เรื่องราวการทำงานของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นการขยายความคิดของกลุ่มสู่สาธารณชน เปิดโอกาสให้ผู้สนใจในกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม มีการรับฟังและร่วมแก้ไขปัญหา เกิดเป็นเครือข่ายร่วมกับเครือข่ายขององค์กรอื่น อย่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ก็ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจำรุง และได้เข้าร่วมเป็นภาคีกับกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านใกล้เคียง อย่างกลุ่มบ้านปลา ธนาคารปู ที่อยู่ในตำบลเดียวกัน เป็นการร่วมพูดคุยแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของกลุ่มองค์กร ขยายฐานความรู้สู่สมาชิกในกลุ่มและคนในชุมชน

วิทยุชุมชนยังเป็นตัวช่วยในการเปลี่ยนบทบาทของสมาชิกบางคน ให้มาเป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชน สร้างความกระตือรือร้นเพื่อจะหาข้อมูลความรู้ที่จะนำมาพูดในรายการ เปลี่ยนจากผู้ฟังมาเป็นผู้จัด สร้างความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการเข้าถึงสื่อ นอกจากบทบาทของวิทยุชุมชนที่เป็นการถ่ายทอดข่าวสาร ให้ความรู้ความบันเทิง ยังทำหน้าที่แสดงออก

ถึงความเป็นตัวตนของผู้จัดรายการ ตัวตนของท้องถิ่น สร้างความเชื่อมั่นในการทำงานให้กลุ่มองค์กร แสดงถึงสิทธิความเท่าเทียมของทุกคน

3.2 กลุ่มที่เกิดหลังวิฤตชุมชน

และหลังจากมีการตั้งรัฐบาลใหม่ในปีพ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นยุคของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า เป็นนโยบายกองทุนเงินล้าน โดยให้เงินหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เพื่อให้หมู่บ้านบริหารจัดการ ชุมชนบ้านจำรุงได้รับเงินบริหารจัดการ จึงเกิดการตั้ง "กลุ่มกองทุนเงินล้าน (กทบ.)" เป็นกองทุนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมเงิน เพื่อการประกอบอาชีพ ทางชุมชนได้มีการคัดเลือกกรรมการเพื่อเข้ามาบริหารจัดการ มีสมาชิก 150 คน จะมีการประชุมทุก ๆ 3 เดือน วงเงินกู้ได้ครั้งละไม่เกิน 20,000 บาท การผ่อนชำระเป็นรายเดือน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี และมีการประชุมทุกวันี่ 9 ของเดือน เป็นการประชุมของคณะกรรมการและทางกลุ่มยังได้มีการทำสัจจะออมทรัพย์ 3 เดือนเก็บ 100 บาท

กองทุนเงินล้านบ้านจำรุงประสบความสำเร็จในเรื่องของการบริหารจัดการ ได้ผ่านการประเมินในระดับ 3 ดาว ได้รับเงินสมทบเข้ากลุ่ม 100,000 บาท ทุกคนจะร่วมกันสร้างวินัยในการกู้ ที่ทำการกลุ่มปัจจุบันตั้งอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้สูงอายุบ้านจำรุง เป็นการบริหารจัดการของคนในชุมชน กลุ่มกองทุนเงินล้านเป็นกลุ่มแรกที่เกิดหลังวิฤตชุมชนได้ไม่นานมากนัก จึงได้มีการบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องของกองทุนเงินล้าน รายละเอียดต่าง ๆ ของกลุ่ม มีการประกาศวาระการประชุมผ่านทางรายการวิฤตชุมชน

ปีพ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้ง "กลุ่มเกษตรพื้นบ้าน" เป็นการฟื้นฟูผักพื้นบ้านและการทำเกษตรปลอดสารเคมี คนในชุมชนได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าวัชพืชที่ใช้ จึงได้หันมาทำเกษตรปลอดสารเคมี กลุ่มตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2545 ช่วงแรกมีสมาชิกสนใจเข้าร่วมประมาณ 10 คน เป็นกลุ่มคนที่สนใจการทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก สกัดสารชีวภาพเพื่อไล่แมลงไว้ใช้ในกลุ่ม น้ำหมักชีวภาพและได้จำหน่ายให้ผู้สนใจ ปัจจุบันทางกลุ่มมีสมาชิกประมาณ 50 คน ทางกลุ่มยังได้รับเงินสนับสนุนจากสถาบันองค์กรชุมชน 24,000 บาท เพื่อมาพัฒนากิจกรรมของกลุ่ม และพัฒนาที่ดิน(หมอดิน) ให้การสนับสนุนในเรื่องของความรู้ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ ให้งบประมาณในการทำอาหาร เพราะในชุมชนเวลาที่มีผู้มาศึกษาดูงาน ทางกลุ่มจะมีการทำอาหารเลี้ยงต้อนรับโดยการ

นำผักปลอดสารเคมีมาทำอาหารให้รับประทาน เป็นการรณรงค์เกษตรปลอดสารเคมีที่ทุกคนสามารถปลูกไว้ทำกินเองได้ ทางกลุ่มจะมีการประชุมกลุ่มทุกวันพุธสิ้นเดือน

เป้าหมายของทางกลุ่มต้องการที่จะให้สมาชิกมารวมตัวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรที่บ้าน ลดการพึ่งพาสารเคมี ลดต้นทุนการผลิตให้สมาชิกมีปุ๋ยหมัก น้ำจุลินทรีย์ชีวภาพเอาไว้ใช้เอง และเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้ที่สนใจเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตผักปลอดสารเคมีให้คนในชุมชนได้บริโภค ทางกลุ่มได้เข้ามาผลิตรายการวิทยุชุมชน “เกษตรที่บ้าน” ทุกวันอังคารเวลา 13.00-13.30 น. มาพูดคุยเกี่ยวกับความรู้เรื่องการทำเกษตรปลอดสาร สูตรปุ๋ยหมัก มีผู้ฟังรายการที่สนใจเกี่ยวกับสูตรปุ๋ยต่าง ๆ ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนกรรมวิธีการทำปุ๋ยหมัก บางคนก็มาสอบถามสูตรเพื่อขอไปทดลองทำใช้เอง

ในปีแรก ๆ มียายทำคนเดียว ความคิดเกิดจากการที่ยายได้รับหนังสือจากพระท่านหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องของเกษตรพึ่งตนเอง เราก็เลยมาลองทำดู ก็เลยชวนพรรคพวกมาทำปุ๋ยแห้งปุ๋ยเปียก ลองถูกลองผิดกันเลยมา บางทีก็มีคนมาสอนให้เราทำบ้าง พอเราเข้าไปจัดรายการวิทยุบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องปุ๋ยก็มีคนมาขอสูตรบ้าง บางคนก็เอาสูตรมาแลกเปลี่ยนกับเรา เราก็ได้พัฒนาสูตรของเราเรื่อยไป ทำจนได้ดีก็ว่าได้ (อุทัย รัตนพงษ์, สัมภาษณ์)

ปีพ.ศ. 2547 ได้มีการรวมตัวของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน จัดตั้ง “กลุ่มรักษาวัดนธรรมท้องถิ่น” เดิมทีกลุ่มนี้มีอยู่นานแล้วในชุมชน แต่ไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ได้มีแต่การรวมตัวกันตามสภาพขอการทำกิจกรรม ต่อมาเมื่อเกิดวิทยุชุมชน ได้มีการนำเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านมาพูดคุยผ่านรายการวิทยุชุมชน จึงเกิดแนวความคิดการทำงานอย่างเป็นระบบกลุ่ม โดยการรวบรวมเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาในกลุ่ม มีการรวมตัวของบุคคลที่มีความสามารถในเรื่องกลองยาว เครื่องสาย หมอทำขวัญ เพลงท้องถิ่น การเล่นว่าว ได้นำประสานร้อยเรียงเรื่องราวถ่ายทอดให้กับกลุ่มเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดจำรุง เป็นคนขับเค็ลื่อนร่วมสืบสานตำนานชุมชนโดยการสอนเด็กวันละ 2-3 ชั่วโมง เกิดรายได้เข้ากลุ่มจากการรับจ้างแสดงตามงานต่าง ๆ

กลุ่มรักษาวัดนธรรมท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่เกิดจากเรื่องราวที่พูดคุยผ่านทางรายการวิทยุชุมชน จนถูกการสานต่อมาเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน เป็นกลุ่มคนที่ร่วมฟื้นฟูประเพณีที่ดั่งามของชุมชน ทางกลุ่มจะมีการทำกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ที่ทางชุมชนบ้านจำรุงมีการทำบุญถึง 9 วัน ตั้งแต่วันที่ 13-21 เมษายน จะมีการละเล่นพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางกลุ่มเป็นผู้จัดกิจกรรมให้กับชาวบ้าน เช่น มหกรรมคนรักว่าว ที่จะจัดในช่วงเดือนมีนาคม การแข่งจักรยาน เป็นการนำเอาวัฒนธรรมเก่ามาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นการ

ร่วมส่งเสริมกิจกรรมให้กลุ่มเด็กและเยาวชน วิทยุชุมชนสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมและเสริมประสิทธิภาพการทำงานการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่ม เป็นการต่อยอดผลการทำงานกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

เรารวมตัวกันปี 2547 เพื่อฟื้นฟูประเพณีเก่า ๆ ของชุมชน มันเกิดจากการที่เราฟังวิทยุชุมชนบ่อย จนเกิดแรงกระแทกซ้ำ ๆ เลยรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม หาสมาชิกเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสอนเด็กนักเรียนทุกวันพุธสอนวันละ 2-3 ชั่วโมง ถ้าไม่มีวิทยุชุมชนเราก็ไม่แน่ใจว่ากลุ่มเราจะเกิดขึ้นได้หรือเปล่า มันเป็นความภาคภูมิใจที่เรา มีประเพณีวัฒนธรรมดี ๆ และได้นำเสนอต่อคนภายนอกโดยมีวิทยุชุมชนเป็นแรงหนุนเราอีกที (ชื่น ดินาน, สัมภาษณ์)

ปลายปีพ.ศ. 2547 แกนนำกลุ่มผู้ใช้น้ำได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมกิจกรรมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนบ้านมั่นคงที่แหลมรุ่งเรือง จังหวัดระยอง เกี่ยวกับเรื่องการจัดการขยะของแหลมรุ่งเรือง ทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเกิดความคิดว่าในชุมชนของตนเองก็น่าจะทำได้ จึงได้นำเรื่องเข้าหารือในสภาพหมู่บ้านเพราะชุมชนก็ไม่มีรถเก็บขยะจึงเกิดขยะขึ้นเป็นจำนวนมากในชุมชน จึงหาแนวทางในการจัดการเรื่องขยะว่าควรมีการตั้งธนาคารขยะ เพื่อรับผิดชอบเรื่องขยะในชุมชน ทางสภาจึงลงมติในที่ประชุมให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม กลุ่มผู้ใช้น้ำได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่โดยใช้คณะกรรมการส่วนหนึ่งของผู้ใช้น้ำ จัดตั้ง "กลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อม" ในวันที่ 22 มิถุนายน 2548 มีการระดมทุนโดยการขายหุ้นให้กับสมาชิกที่สนใจ มีสมาชิกเข้าร่วม 91 คน ขายหุ้นได้ 320 หุ้น เป็นเงินทุน 9,100 บาท และได้รับเงินสนับสนุนจากทางองค์กรชุมชนบ้านจ่ารุง 32,000 บาท จึงได้ดำเนินการสร้างโรงเรือนธนาคารขยะในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2548

เกิดจากขยะไม่มีบ้านอยู่ เลยมาอยู่ตามทาง เป็นปัญหาที่สะสมมานานแล้ว แต่พวกเราไม่รู้จะหาทางแก้ไขกันอย่างไร วันหนึ่งไปเที่ยวงานของพอช.จัดงานบ้านมั่นคง เราไปเห็นที่แหลมรุ่งเรืองเขาทำกันแล้วอ้อเลยที่เรา ก็อยากทำอย่างนั้นบ้าง พอได้ไปเห็นต้นแบบเราก็กลับมาระดมกันว่าใครสนใจจะทำบ้าง (สำเร็จ ดินาน, สัมภาษณ์)

เปิดทำการซื้อขยะทุกวันพุธ เวลา 15.00-16.00 น. มีการตั้งคำขวัญประจำกลุ่มว่า "สิ่งที่ไร้ค่า นำมาสร้างรายได้ ชุมชนร่วมใจ เพื่อความสะอาดใสของบ้านเรา" เป็นการเชิญชวนให้คนในชุมชนรู้จักการคัดแยกขยะเพื่อนำมาขาย ชุมชนสามารถจัดการกับสถานะแวดล้อมในชุมชนและยังช่วยให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด ทางกลุ่มยังมุ่งเป้าหมายไปที่กลุ่มเด็ก โดยการจัดตั้งกลุ่มกองทัพนวดขึ้น เป็นการรวมตัวของเด็ก ๆ ที่ทุก ๆ สิ้นเดือนจะมีการ

ร่วมกันเก็บขยะตามข้างถนนบ้านจำรุง กลุ่มธนาคารขยะเป็นกลุ่มที่สามารถร่วมพลิกฟื้นคุณภาพชีวิตของคนและสิ่งแวดล้อม เป็นการนำขยะมาแปรรูปให้เป็นผลกำไร เพราะการที่คนเราจะทำอะไรนั้นสิ่งที่ทำจะต้องมีประโยชน์แก่ตัวเอง การที่จะให้ชาวบ้านมาเก็บขยะโดยไม่ได้ค่าตอบแทน และต้องเสียเวลาในการทำมาหากินนั้นก็ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก เมื่อเกิดธนาคารขยะขึ้นตรงจุดนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านนำขยะมาขาย ทางกลุ่มไม่ได้รับซื้อขยะอย่างเดียว แต่ทางกลุ่มยังมีการให้ความรู้ในเรื่องของขยะ การห้ามทิ้งขยะเปียกกลงในถังขยะ ถ้ามีบ้านไหนทำก็จะมีคนนำเรื่องมาพูดคุยกันในที่ประชุมสภาหมู่บ้านเพื่อปรึกษาหาทางแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้มีการแต่งตั้ง “สารวัตรขยะ” เข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจตราการทิ้งขยะของหมู่บ้าน

นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้ทำการเปิดบัญชีธนาคาร 1 บัญชี โดยใช้ชื่อว่า โครงการอุดหนุนอาชีพเสริมกลุ่มผู้ใช้น้ำของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เพื่อเป็นเงินทุนของกลุ่มและความสะดวกในการทำงานของกลุ่ม ทำให้ปัจจุบันทางชุมชนมีขยะลดลง กลุ่มได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์กลุ่ม ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของขยะ ได้ขยายแนวความคิดการทำงานของกลุ่มให้คนนอกชุมชนได้รับรู้ และได้รณรงค์ผ่านรายการวิทยุชุมชนทุกครั้งเพื่อเป็นการตอกย้ำให้ชุมชนตระหนักถึงสภาวะแวดล้อมของหมู่บ้านที่สะอาดน่ามอง

วิทยุชุมชนมีประโยชน์มหาศาลถ้ามองดี ๆ นะ เพราะถ้าเราทำงานปกติเราไม่มีสื่อช่วย ก็ขยายแนวคิดไม่ได้ พอมีสื่อวิทยุชุมชน เราก็เอาแนวความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมไปขยายได้ เพราะวิทยุชุมชนมันไปกับอากาศ สามารถทำงานได้กว้างขึ้น แนวคิดได้ถูกขยายมากขึ้น ผมว่ามีวิทยุชุมชนที่จำรุงแห่งเดียวและที่ทำอย่างนี้ (สำเร็จ ดีนาน, สัมภาษณ์)

ในขณะที่เดียวกันหลังจากกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ขยายแนวความคิดออกมาจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อมแล้ว ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำยังต้องการที่จะขยายงานการสร้างอาชีพเสริมให้กับกลุ่มสมาชิก เพื่อต้องการให้สมาชิกมีรายได้ เพราะผลที่ได้รับจากกลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อมนั้นทำให้ชุมชนสะอาดสวยงามน่ามอง และประกออบกับสภาพของชุมชนที่เป็นสวนผลไม้เวลาหน้าผลไม้จะมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก และอยู่ไม่ห่างจากทะเล ในช่วงเทศกาลก็จะมีคนมาเที่ยวทะเลเป็นจำนวนมาก จึงมีปัญหากับเรื่องที่พักอาศัย แนวคิดดังกล่าวจึงได้สานต่อโดยการปรับบ้านสมาชิกให้เป็นที่พักเพื่อรองรับผู้ที่มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านจำรุง จึงจัดตั้งเป็น “กลุ่มที่พักชุมชนโฮมสเตย์” โดยให้สมาชิกเข้ามาเรียนรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเรื่องที่พัก จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดทางเข้าหมู่บ้าน และประชาสัมพันธ์ผ่านทางรายการวิทยุชุมชนเป็นระยะ ๆ

พวกเราช่วยพูดคุยกับผู้ใหญ่ มีความคิดว่าชุมชนเราอยู่ใกล้ทะเล หน้าผาไม่หน้าเทศกาลก็จะมีคนเข้ามาเที่ยวเยอะ ก็เลยทำเป็นที่พักชุมชนก่อน แต่มาตอนหลังที่เราได้รู้เกี่ยวกับเรื่องโฮมสเตย์ เราก็เปลี่ยนมาเป็นโฮมสเตย์บ้านจำรุง ในครั้งแรกคนที่มานอนก็เป็นพัฒนากร เราก็ทำกับข้าวให้กินเหมือนที่เราทำกินเอง ความรู้สึกแรก ๆ ก็ชิน ที่มีคนแปลกหน้ามานอนอยู่กับเรา แต่ตอนหลังก็ชิน แต่มันก็มีข้อดีเพราะเราต้องทำความสะอาดบ้าน เพื่อต้อนรับแขกที่จะมาพัก การโปรโมทแรก ๆ เราก็ได้วิทยุชุมชนนี้แหละที่ช่วยโปรโมท ให้คนข้างนอกได้รู้ว่าหมู่บ้านเรามีโฮมสเตย์ (นางรักษ์ ก่อเกื้อ, สัมภาษณ์)

“กลุ่มกองทุนสวัสดิการบ้านจำรุง” ก็เป็นอีกกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2548 เนื่องจากบ้านจำรุงเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มองค์กรชุมชนอย่างมากมาย แต่ยังขาดกลุ่มที่จะเข้ามาดูแลคนในชุมชน เวลาไม่สบายจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ หรือช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมให้มีสุขภาพแข็งแรง และคอยช่วยเหลือเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิต จึงได้มีการประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(กทบ.) เพื่อนำเงินส่วนหนึ่งมาจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ จึงมีมติเห็นชอบในที่ประชุมมีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการบ้านจำรุง โดยมีงบประมาณครั้งแรก 10,000 บาท เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีหลักประกันเมื่อเวลาไม่สบายจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากขึ้น

และกลุ่มกองทุนสวัสดิการบ้านจำรุงยังได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชนที่มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความมีน้ำใจ เป็นการพยายามสร้างระบบสวัสดิการโดยชุมชนที่ยั่งยืน วิทยุชุมชนได้เข้ามามีบทบาทแค่ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของกลุ่ม เพราะทางกลุ่มเห็นว่าวิทยุชุมชนจะเข้าถึงคนเพียงบางกลุ่มที่เปิดฟังเท่านั้น แต่หากใครที่ไม่ได้เปิดฟังวิทยุชุมชนก็จะไม่ได้รับประโยชน์ แต่ในส่วนของวิทยุชุมชนก็คือ การที่มีสื่อทางเลือกเพิ่มขึ้นมาให้ชาวบ้านได้เลือกรับฟังในข้อมูลข่าวสาร

“ก็ดีตรงที่มีสื่อทางเลือก แต่บางที่วิทยุชุมชนก็ไม่เข้าถึงประชาชน คนที่เปิดฟังจริง ๆ อาจจะน้อย อย่างผมก็เคยมาเป็นผู้จัด แต่ตอนหลังเวลาไม่ค่อยมี และไม่ค่อยชำนาญทางด้านเทคนิค วิทยุคนจำรุงกลางวันจะพักผ่อน บางที่เราเปิดฟังเนื้อเรื่องไม่ตรงไม่น่าสนใจเราก็ปิด ก็ไม่อยากฟัง”(ชาติรี ก่อเกื้อ, สัมภาษณ์)

ในปีพ.ศ. 2548 ยังเกิดกลุ่มองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะแนวความคิดของผู้นำชุมชน คือผู้ใหญ่ชาติชาย เหลืองเจริญ ต้องการที่จะขยายการทำงานของกลุ่มให้มีการครอบคลุมให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานรับผิดชอบร่วมกัน จึงนำมาซึ่งการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาอาชีพ ได้แก่ “กลุ่มพัฒนาอาชีพ” เกิดขึ้นโดยคนในชุมชนพบว่าปัญหาคนจนในชุมชน

มีความคิดที่จะประกอบอาชีพแต่ยังขาดเงินทุนที่จะนำมาซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งก็เป็นจังหวะเดียวกับการที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เข้ามาพอดีและให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยให้เงินสนับสนุนในการปล่อยกู้ให้แก่สมาชิกนำไปลงทุนในอาชีพ มีการจัดหาอุปกรณ์ในการทำงาน การจัดหาตลาดในการขายสินค้า หน้าที่ของกลุ่มจะเป็นในเรื่องของการเน้นไปที่อาชีพของคนในชุมชน วิทยุชุมชนไม่ได้มีบทบาทเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรมากนัก เป็นแค่ตัวช่วยในการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม

“กลุ่มกองทุนชาวนา” ก็เป็นอีกกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อนรวมคนที่ประกอบอาชีพทำนา ยังเหลือผืนนาอยู่ในหมู่บ้าน เป็นการฟื้นฟูเรื่องของการทำนาปลอดสาร เพราะในชุมชนจำรูญเรื่องการทำนาได้ห่างหายจากชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่สมัยก่อนพื้นที่ส่วนใหญ่ของบ้านจำรูญนั้นเป็นผืนนา เป็นการพลิกฟื้นวัฒนธรรมการทำนา ให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้เรื่องการทำนา จึงได้ร่วมประสานงานกับทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในการฟื้นฟูวิถีชาวนา โดยมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการทำนาผ่านสื่อวิทยุชุมชน มุมมองแง่คิดปรัชญาที่แฝงไว้ในการทำนา เล่นเรื่องราวผ่านรายการวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร เป็นที่ฝึกคนให้รู้จักใช้คำพูด รู้จักใช้จังหวะในการพูด คนที่ฟังเพลงก็ได้ผ่อนคลาย คนที่ฟังข่าวก็ได้ความรู้ นำเสนอขายสินค้าของหมู่บ้านเรา ความมีไม่มีสาระของวิทยุชุมชนอยู่ที่คนฟัง บางทีเราเปิดฟังบางเรื่องมา 10 รอบ มันก็จะเป็นการย้ำเราหรือเราก็อาจเบื่อ แต่บางคนก็ฟังมาเปิดฟังก็จะเข้าใจได้ความรู้ มันก็เหมือนเวลาเรากินข้าวกับไข่ต้มทุกวัน บางวันเราก็อยากกินกับข้าวอย่างอื่นบ้าง พุดง่าย ๆ เป็นการมาเรียนรู้ร่วมกัน (สุขเกษม เอ็นดูราษฎร์, สัมภาษณ์)

“กลุ่มรวมซื้อรวมขายยางพารา” ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของคนในชุมชน เป็นกลุ่มที่เกิดจากการพูดคุยของชาวบ้านผ่านเวทีสภาหมู่บ้าน โดยมีแนวคิดมาจากการที่ชุมชนประสบปัญหาเรื่องราคายางพารา การถูกเอารัดเอาเปรียบเครื่องซึ่งที่ไม่ได้มาตรฐาน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้เข้ามาส่งเสริมให้รวมกลุ่มชาวสวนยางพารา โดยการช่วยเหลือในด้านทุนสนับสนุนและทางกลุ่มยังร่วมกันระดมทุนกันเองภายในชุมชน เปิดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนเอง มีการเปิดขายหุ้นให้กับสมาชิกและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านที่สนใจจะซื้อหุ้น ทำให้สามารถลดปัญหาเรื่องราคายางพารา และลดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

ทำให้คนในชุมชนเข้าใจหัวใจการทำงานร่วมกันที่แท้จริง โดยจะมีกลุ่มคนอาสาเข้ามาช่วยงานกลุ่มโดยเสียสละเวลาในการรับซื้อยางพาราในช่วงเวลา 07.00 -11.00น. มาช่วยกลุ่ม

ในการซื้อขายยางพารา วิทยุชุมชนช่วยหนุนให้ชุมชนมีการพัฒนาที่เร็วขึ้น เพราะการที่ชุมชนมีสื่อของตนเองนั้นย่อมหมายถึง ความมีพลังความเข้มแข็ง ไม่ว่าจะป็นข่าวสารหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ช่วยในเรื่องการสร้างความปลอดภัยในการทำงานที่มีเรื่องของเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง

“การเกิดของวิทยุชุมชนดี เพราะเรามีสื่อเอง ในเมื่อชุมชนมีสื่อกลุ่มเราก็มีพลังสามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์กับคน เรื่องการให้ ตัวแทนการผลิตกิจกรรมเน้นเรื่องการเรียนรู้ มาพูดคุยมาร่วมมีส่วนร่วม ช่วยส่งผลให้การพัฒนาเร็ว เพราะเรามีทุนคน ทุนเงินจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการลดการพึ่งพาทายนอก ชุมชนทำงานเป็นระดับเดินเป็นขั้นตอน ผู้ที่มีมากก็ต้องเอื้อกับผู้ด้อย เราช่วยกันทำเป็นเรื่อง ๆ ไป”(วินัย กว่างขวาง, สัมภาษณ์)

และกลุ่มสุดท้ายที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2548 คือ “กลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง” การเกิดกลุ่มองค์กรชุมชนตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2547 นับได้ว่ามีทั้งสิ้น 22 กลุ่ม และยังมีกลุ่มในหมู่บ้านใกล้เคียงที่สนใจเข้าร่วมเครือข่าย จึงได้เกิดแนวคิดที่จะนำกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ มารวมกัน เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการนำแนวความคิด ความรู้มาร่วมกันแบ่งปัน ถ่ายทอดประสบการณ์กลุ่มแต่ละกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นการเชื่อมประสานการทำงาน โดยกำหนดให้ตัวแทนของกลุ่มองค์กรมาเข้าร่วมประชุมกันในทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อเป็นการสรุปผลการทำงาน เพื่อนเป็นการพัฒนาคนพัฒนากลุ่ม พัฒนาการทำงาน ซึ่งในขณะนี้ทางกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนกำลังพัฒนาในเรื่องของการเป็นศูนย์ข้อมูลชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เพื่อต้องการให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่สนใจเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำงานพัฒนาที่ผ่านมาของบ้านจำรุง และเป็นแบบอย่างการพัฒนากับพื้นที่อื่น ๆ

ทางกลุ่มได้ใช้วิทยุชุมชน เป็นเครื่องมือสื่อสารบอกเล่าข่าวสารการประชุมของกลุ่ม เมื่อเวลาที่มีการประชุมเครือข่ายในทุกสัปดาห์ ก็จะทำออกอากาศเป็นการประชุมสดเพื่อให้สมาชิกที่ไม่ได้มาได้รับทราบการประชุม

พอเริ่มเข้าปีพ.ศ. 2549 ทางชุมชนก็ได้ถือกำเนิด “กลุ่มธนาคารชุมชน” โดยได้แนวคิดมาจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มีการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้นอย่างต่อเนื่องของทุกเดือน โดยที่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมาออมทรัพย์กันในวันที่ 1 ของเดือน โดยใช้เวลาทำงาน 1 ชั่วโมง จนเกิดเป็นคำขวัญของกลุ่มว่า “หนึ่งเดือน หนึ่งวัน หนึ่งชั่วโมง” จากการทำงานดังกล่าวได้มีการร่วมประชุมหารือกันในสภาหมู่บ้านจนพัฒนามาเป็นกลุ่มธนาคารชุมชน โดยให้องค์กรเครือข่ายบ้านจำรุง เป็นผู้ประสานงานในการเผยแพร่ความรู้สู่การดำเนินงานธนาคารชุมชน โดยแต่งตั้งให้นายบรรจบ ตั้งมั่น เป็นผู้รับผิดชอบการทำงาน โดยได้มีการเปิดทำการในช่วงเดือนมิถุนายน 2549

ธนาคารชุมชนได้ใช้คนในชุมชนเป็นคนบริหารจัดการกันเอง โดยจะเห็นว่าคนที่มีเงินน้อยก็ไม่กล้าที่จะนำเงินไปฝากธนาคาร และประกอบกับธนาคารก็อยู่ห่างไกลหมู่บ้าน กลุ่ม

ธนาคารชุมชนตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นการสอนให้คนในชุมชนรู้จักการออมทรัพย์ โดยใช้หลักที่ว่าใคร ๆ ก็สามารถออมได้ ทางธนาคารยังเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดจำรุง ได้เข้าร่วมออมเงินกับทางธนาคาร โดยไม่จำกัดจำนวนเงิน ใครจะออมเท่าไรก็ได้ ธนาคารชุมชนจะเปิดออมเงินในทุกวันศุกร์ เวลา 11.00-12.00 น. และก็จะมีการจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์(ธกส.) มาเปิดให้บริการฝากเงินที่บริเวณร้านค้าชุมชน

นอกจากธนาคารชุมชนจะรับฝากเงินแล้ว ทางธนาคารชุมชนยังเปิดบริการกู้เงินเพื่อประกอบอาชีพ ส่วนอัตราในการผ่อนในแต่ละเดือน ก็จะทำให้ผู้กู้เป็นคนตัดสินใจว่าจะผ่อนใช้เดือนละเท่าไร กลุ่มธนาคารชุมชนนอกจากจะเป็นกลุ่มที่สอนให้ชาวบ้านรู้จักการออมตั้งแต่เด็ก ๆ ยังเป็นการลดการกู้เงินนอกระบบของชาวบ้าน และทางกลุ่มธนาคารชุมชนยังได้นำเงินไปลงทุนซื้อหุ้นในกลุ่มยางพาราเพื่อเป็นการช่วยเหลือกลุ่มอาชีพในชุมชนอีกทางหนึ่ง

เราแปรสภาพจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่เราจะมีฝากสัจจะออมทรัพย์ทุกเดือน เราต้องการที่จะแก้ปัญหาเรื่องเงินในชุมชน เพราะในชุมชนมีการกู้เงินนอกระบบกันมาก อย่างคนทำสวนอย่างพวกเรามีเงิน 200 -300 บาท ก็ไม่อยากจะฝากที่ธนาคารเพราะอาย และถ้าจะให้เราขี่รถไปในเมืองเพื่อไปฝากเงินสองสามร้อยบาทก็ไม่ไหว อย่างที่เราตั้งธนาคารชุมชนขึ้นมา ใครมีเท่าไรก็เอามาฝากได้ เรายังได้ขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนวัดจำรุง ให้เด็กนักเรียนได้รู้จักการออมด้วย อย่างเด็ก ๆ มี 5-10 บาท ก็เอามาฝากได้ ให้คนในชุมชนได้รู้จักค่าของการออมการประหยัดตั้งแต่เด็ก ๆ ช่วยเหลือกันในเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ กันภายในชุมชน ทั้งฝากทั้งกู้ เวลาส่งดอกจะส่งเท่าไรก็ได้ เราให้ผู้กู้เป็นผู้กำหนด ไม่มีอะไรยุ่งยากมาก เพราะคนในชุมชนกันเองทั้งนั้น (บรรจบ ตั้งมั่น, ผู้สัมภาษณ์)

กลุ่มธนาคารชุมชน ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์การทำงานของกลุ่มในตอนแรก หลังจากนั้นก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอะไรมากกับวิทยุชุมชน เป็นการฝากข่าวเป็นครั้งคราวเท่านั้น

หลังจากเกิดวิทยุชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความศรัทธาในชุมชนของตัวเองมากขึ้น เพราะวิทยุชุมชนทำหน้าที่ออกอากาศเพื่อชุมชนแล้วยังออกอากาศเพื่อกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ด้วย พร้อมทั้งได้สนับสนุนให้คนในกลุ่มองค์กรได้แสดงออกผ่านทางรายการวิทยุชุมชน มีหลายกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรับฟังเรื่องราวในรายการวิทยุชุมชน เป็นการกระตุ้นย้ำเตือนให้ชาวบ้านตระหนักร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน

วิทยุชุมชนก็เปรียบเสมือนเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิดเห็น และเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มองค์กร เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

ของกลุ่มองค์กร พร้อมทั้งการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์คุณค่าและเอกลักษณ์ท้องถิ่น เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรายการวิทยุชุมชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้คนในชุมชน ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มพิเศษทางสังคม ได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้อย่างเท่าเทียม สร้างความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเองให้กับกลุ่มองค์กร ว่ากลุ่มองค์กรสามารถพึ่งตนเองได้

โดยจะเห็นว่าวิทยุชุมชนบ้านจำรุง มีบริบทชุมชนที่เข้มแข็งอยู่แล้ว มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในงานพัฒนาอย่างเข้มแข็งในตลอดระยะเวลา 31 ปี มีทั้งกลุ่มองค์กรที่ดำเนินงานมาก่อนและกลุ่มที่เกิดหลังวิทยุชุมชน เมื่อกลุ่มองค์กรเหล่านี้เข้าไปทำงานวิทยุชุมชน ก็ทำให้วิทยุชุมชนมีความเข้มแข็งตามไปด้วย และวิทยุชุมชนยังย้อนกลับมาเสริมความแข็งแกร่งขององค์กรชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มองค์กร พัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้ค่า วิทยุชุมชนยังช่วยแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ของชุมชนอีกด้วย ในด้านของกลุ่มองค์กรชุมชน วิทยุชุมชนอาจไม่ได้เข้ามาแก้ไขปัญหาของกลุ่มโดยตรง แต่วิทยุชุมชนช่วยเสริมในด้านของความรู้ การพัฒนาคนเป็นรายบุคคล เพราะเมื่อคนเหล่านี้ได้รับการพัฒนา เขาก็จะนำเอาความรู้ที่มีมาขยายแนวความคิดสู่สมาชิกกลุ่ม

การที่วิทยุชุมชนเข้าไปช่วยหนุนเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชน ต้องขึ้นอยู่กับโครงสร้างของวิทยุชุมชน เราต้องมองดูทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายนอกนั้นก็คือการรับรู้ของชาวบ้านจำรุงต่อวิทยุชุมชน ความเข้มแข็งของบริบทบ้านจำรุงที่มีการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และประเภทของวิทยุชุมชน ส่วนปัจจัยภายในของวิทยุชุมชน ที่จะเข้ามากำหนดบทบาทหน้าที่ของวิทยุชุมชน คือ ปัจจัยเชิงโครงสร้างของวิทยุชุมชนนั่นเอง อันได้แก่ สถานภาพการเป็นเจ้าของ คณะกรรมการและกลุ่มอาสาสมัคร นโยบายและแผนงาน วิธีการดำเนินงาน ที่มีตัวแทนของกลุ่มองค์กรแต่ละกลุ่ม เข้ามาร่วมดำเนินการ จึงเกิดความหลากหลายของเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชน และคนทุกกลุ่มคนสามารถเข้าถึงวิทยุชุมชนได้ วิทยุชุมชนยังเป็นช่องทางการร้องเรียน การติดตามตรวจสอบปัญหาที่ชาวบ้านร้องเรียนไป และสอบถามข้อมูลในเรื่องที่สนใจ วิทยุชุมชนยังเป็นสื่อที่ช่วยระดมความร่วมมือจากการที่ผู้จัดรายการได้หยิบยกปัญหาของชุมชนขึ้นมาพูด และเป็นการตรวจสอบความโปร่งใสของการทำงานของกลุ่มองค์กร ในกลุ่มที่มีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งยังเป็นการถ่ายทอดสดการประชุมของสภาหมู่บ้านออกอากาศเพื่อให้ชาวบ้านที่ไม่ได้มาเข้าร่วมได้มีโอกาสได้รับทราบ พร้อมทั้งยังเป็นการปลูกฝังความโปร่งใสทางอารมณ์ให้ชาวบ้านได้สัมผัสได้จากการฟังรายการวิทยุชุมชน

การรวมกลุ่มรวมของคนในชุมชนบ้านจำรุงเพื่อการทำงานของชุมชนยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ยังมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่ยังไม่ได้ตั้งเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกองทัพนมด

ที่ได้นำเอาเด็ก ๆ ในชุมชน มารวมตัวกันเก็บขยะรอบ ๆ หมู่บ้านในทุก ๆ สัปดาห์ เป็นการศึกษาปลูกฝังเด็ก ๆ ในเรื่องของการรักษาความสะอาด และอีกกลุ่มคือ กลุ่มแม่บ้านอาหาร เป็นกลุ่มที่จะรับผิดชอบดูแลในเรื่องของการทำอาหารในการต้อนรับคณะผู้ที่มาศึกษาดูงาน จะมีการประกอบอาหารโดยใช้ของพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นน้ำพริก ผักสด แกงจืด แกงส้ม น้ำดอกอัญชันไว้ต้อนรับ แต่ทั้งสองกลุ่มยังไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ กลุ่มองค์กรในชุมชนยังคงเกิดอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านคนไหนสนใจกลุ่มไหนก็สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้ทุกกลุ่ม บางคนก็เข้าร่วมหลายกลุ่มขึ้นอยู่กับความน่าสนใจของกลุ่ม ความต้องการของสมาชิกที่สามารถตอบสนองได้ ประกอบกับทางชุมชนได้มีวิถุชุมชนเป็นตัวช่วยในการหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มองค์กร

ส่วนที่ 4 บทบาทของวิถุชุมชนบ้านจำรุง ในการพัฒนาองค์กรชุมชน

บ้านจำรุงมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในตลอดระยะเวลา 30 ปี หนึ่งในกลุ่มองค์กรชุมชนได้มีกลุ่มวิถุชุมชนบ้านจำรุงที่เกิดขึ้นมาจากความต้องการของชาวบ้าน โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการ และร่วมบริหารจัดการ จนกลายมาเป็นรูปแบบวิถุชุมชนของคนบ้านจำรุง ที่ได้นำเสนอเรื่องราวข่าวสารภายในหมู่บ้าน แสดงตัวตนของคนบ้านจำรุงออกมาบนพื้นที่สาธารณะ นอกจากบทบาทในการเป็นสื่อเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง วิถุชุมชนบ้านจำรุงยังมีหลายบทบาทด้วยกัน ได้แบ่งประเภทบทบาท โดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์คือ ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Information Flow) และบทบาทในการพัฒนาองค์กรชุมชน

ทิศทางไหลของข่าวสาร (Information Flow) แบ่งได้เป็น 2 ทิศทาง คือ

1. ในแนวดิ่ง

1.1 การไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (Top-Down Flow)

- บทบาทในการเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข่าวสารของหน่วยราชการ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ในรายการอบต.พบประชาชน
- บทบาทในการแจ้งข่าวสารข้อมูลทั่วไป เช่น ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม ในรายการข่าว สวช.
- บทบาทในการให้การศึกษา/ให้ความรู้จากหน่วยงานสถาบันการศึกษา เช่น รายการสถาบันอนาคตการศึกษา

- บทบาทในการเป็นเครื่องมือทางการเมืองระดับชาติ เช่น การให้ความรู้ในการเลือกตั้ง ในรายการถางบ้านถางเมือง

1.2 การไหลของข่าวสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Flow) เป็นทิศทางการไหลที่ตรงกันข้ามกับบทบาทเดิมที่วิทยุเคยแสดงอยู่ เช่น

- บทบาทในการเป็นช่องทางในการร้องเรียนสอบถามข้อมูล เช่น รายการไฟฟ้าพประชาชน หรือรายการอสม.พประชาชน

- บทบาทในการเป็นช่องทางติดตามตรวจสอบปัญหาของชาวบ้าน เช่น ในเรื่องของยาเสพติด

- บทบาทในการนำเสนออัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีและความภูมิใจของชุมชนออกสู่โลกภายนอก เช่น รายการเรื่องเล่าจากท้องถิ่น รายการผู้สูงอายุบ้านจำรุง

2. ในแนวนอน การเล่นบทบาทเป็นช่องทางให้มีการติดต่อสื่อสารในแนวนอนระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ของวิทยุชุมชน การแสดงบทบาทในเชิงแนวนอนมีการกระทำหลายรูปแบบ เช่น

- การเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับประชาชน เช่น เป็นจุดนัดพบระหว่างชาวบ้านที่เป็นวิทยากรกับผู้ฟังที่สนใจในเรื่องที่ได้รับทราบในรายการ

- บทบาทในการเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็น ทั้งความคิดเห็นในเรื่องราวทั่วไป และความคิดเห็นต่อปัญหาของชุมชน รวมทั้งเป็นพื้นที่รวบรวมข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหา

- เป็นจุดประสานความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างชุมชน ช่วยเหลืออาหารระหว่างชุมชนเมื่อเกิดเหตุภทภัย

บทบาทในการพัฒนาองค์กรชุมชน

ในกระแสการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ในปัจจุบัน วิทยุชุมชนได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา วิทยุชุมชนเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในบ้านจำรุง ดังนี้

1. บทบาทในการเสริมพลังทางเศรษฐกิจ เช่น การเผยแพร่สินค้าของชุมชน การแนะนำอาชีพ

2. บทบาทในการติดตาม วิพากษ์วิจารณ์การเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบแนวทาง/นโยบาย/การปฏิบัติงานของการเมืองในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน

3. บทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กลองยาว ประเพณีสงกรานต์
4. บทบาทในการระดมความร่วมมือ (Mobilization) เช่น ในช่วงเวลาที่ต้องการการร่วมมือในการทำกิจกรรม เช่น การเก็บขยะรอบหมู่บ้านของกลุ่มกองทัพมด ในทุก ๆ สัปดาห์
5. บทบาทในการเป็นกระบวนการฝึกสมาชิกในกลุ่มองค์กร เกี่ยวกับการร่วมคิดร่วมฟัง และเคารพในความคิดของผู้อื่น
6. เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างกลุ่มองค์กร เช่น การแจ้งเตือนการประชุม
7. บทบาทในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ ให้กลุ่มองค์กรชุมชนภายนอกได้เข้ามาศึกษาดูงานการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในบ้านจำรุง และเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มองค์กรชุมชน
8. บทบาทในการด้านการเสริมสร้างศีลธรรม ให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มองค์กร มีความเอื้ออาทร รู้จักบาปบุญคุณโทษ
9. บทบาทในการเป็นสื่อกลาง ให้กับหน่วยงานภาครัฐ
10. บทบาทในการเสริมสร้างบุคลิกภาพแบบใหม่ให้แก่คนในชุมชน เมื่อวิฑูรย์ชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ ทำให้วิฑูรย์ชุมชนเป็นเวทีฝึกซ้อมให้ประชาชนรู้จักแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

สำหรับบทบาทของวิฑูรย์ชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีวิฑูรย์ชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะ ในการแสดงความคิดเห็นแสดงตัวตนของกลุ่มองค์กรโดยใช้คนในท้องถิ่น เป็นผู้ส่งสาร มีความหลากหลายของกลุ่มองค์กรชุมชนบ้านจำรุงที่เข้ามาสร้างพื้นที่ให้กลุ่มของตนเอง รวมทั้งการจัดการของวิฑูรย์ชุมชนบ้านจำรุงที่มีกลไกการปฏิบัติงานที่ดี ในการใช้รูปแบบการบริหารของคณะกรรมการ การสร้างธรรมนูญสถานี่เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินรายการวิฑูรย์ชุมชน